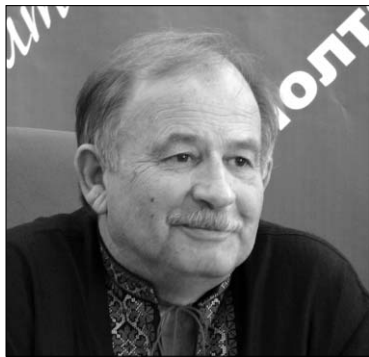
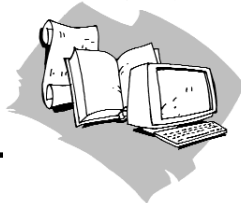

Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ, голова Полтавського ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Говорити, що Товариство з такою світлою й усім зрозумілою назвою “Просвіта” виникло в Полтаві у другій половині 1980-х років, було б не зовсім правильно. Адже культурно-просвітницькі громади активно діяли й на початку століття та в 1941—1943 роках на Наддніпрянщині, зокрема й у Полтаві. Архівні джерела свідчать, що найефективніше вони (уже як “Просвіти”) працювали в період визвольних змагань українського народу (1917—1921 рр.). Саме в ході цієї героїчної боротьби просвітнянські осередки і здобули авторитет завдяки невтомній праці таких відомих на Полтавщині сподвижників національної культури, як Леся Українка, Грицько Коваленко, Олександра Левитський, Віктор Андрієвський. Найперший осередок “Просвіти” з’явився у селі Харківці Лохвицького повіту 1917 року стараннями місцевого священика і вчителя. В обласному архіві зберігаються протоколи засідань правління осередку, плани роботи, фінансові звіти тощо. До цього часу російська колоніальна влада забороняла створення “Просвіт” як організацій, що можуть викликати сепаратистські настрої у малоросів, як писав у своїй відмові зареєструвати “Просвіту” полтавський генерал-губернатор Багговут. Тож “Просвіта” на Полтавщині діяла у формі споживчих товариств і саме від них на Установчий з’їзд т-ва “Просвіта” у Львові й прибула полтавська делегація. З утвердженням окупаційної комуністичної влади в Україні “Просвіту” ліквідовано, а майже всіх членів репресовано і фізично знищено.

Минуло кілька десятиліть, перш ніж представники нової генерації полтавської інтелігенції спромоглися відродити з небуття ті осередки духовності, про які ще й досі з пошаною згадують старожили. Ця непроста, але почесна місія випала на долю культурно-просвітницького клубу “Рідне Слово”, який заявив про своє існування в Полтаві у жовтні 1987 року.

Ідея національного відродження, любов до рідної мови, традицій об’єднала тоді в культурно-просвітницьку громаду людей різного віку, соціального стану та професій. Біля її витоків стояли: поет, політв’язень комуністичних концтаборів, на той час робітник комбінату “Полтавпромбуд” Микола Кульчинський, письменник Петро Ротач, студент-філолог Сергій Пасічний, викладачі педінституту О. Ганич та Н. Жигилій. Саме з “Рідного Слова” і розбудовувалася крайова організація Товариства української мови “Просвіта” імені Т. Шевченка, незмінним головою якої до сьогодні залишається Микола Кульчинський.

Спочатку шанувальники рідного слова збиралися у приміщенні міського будинку культури, де незабаром, після реєстрації То-

Відроджуємо національні традиції Діяльність «Просвіти» на Полтавщині: 1988—2013 рр.

риства, з’явилася і перша афіша з крамольним як для Полтави початку 1988 року епіграфом:

*Без мови рідної, юначе,
Й народу нашого нема.*

Таким був початок. Микола Кульчинський із найближчими однодумцями Олександром Чирковим, Анатолієм Бутримом, яких також свого часу переслідувало КДБ, розуміли, що необхідно творити українську політичну силу для захисту корінних інтересів української нації. Настав час легальної праці для української справи. Культурно-просвітницька праця, спрямована на руйнацію імперсько-комуністичних стереотипів і міфів, повинна перерости у створення політичної організації, мета якої — відновлення самостійної Української держави. Водночас керівництво Полтавського ТУМУ, згодом “Просвіти”, усвідомлювало самодостатнє значення просвітницької діяльності, її надзвичайно важливе значення для національного самоусвідомлення українців, для пропаганди української культури, для відродження української мови і здобуття нею статусу державної. Однією з перших акцій “Рідного Слова” був збір підписів за державний статус української мови ще 1989 року. Перші підписи тоді поставили робітники-будівельники.

Поступово коло проблемних питань, порушених просвітнянами, значно розширилося, дискусії перенеслися на вулиці і майдани й охоплювали дедалі більше людей. “Гарячими” місцями зібрань наприкінці 80-х стали парки “Сонячний” і “Жовтневий”, майдани біля пам’ятника Т. Шевченку, кінотеатру ім. І. Котляревського. Такі “виходи в народ” мали чітке національне спрямування і завершувалися, як правило, покладанням квітів до пам’ятника Кобзареві, співом національних гімнів “Ще не вмерла України”, “Ой у лузі червона калина”, “Заповіт”.

Хоч такі зібрання були вкрай небезпечними, і людей на ті політизовані майданчики приходило

небагато, зміни у світогляді полтавців ставали помітнішими. Відстоюючи своє право на існування за умов активної протидії комуністичних сил, політичні та громадські організації Полтави, передовсім Руху, який виник у місті на основі “Рідного Слова” та “Просвіти”, виступали організаторами численних політичних і культурно-просвітницьких акцій.

Одна з перших акцій відбулася 8 липня 1990 року під час чергових роковин Полтавської “вікторії” 1709 року. Цей день увійшов в історію міста як “Сув’язь пам’яті”. Тисячі полтавців недільного дня вийшли на вулиці, щоб утворити живий ланцюг пам’яті безвинно загиблих і закатованих антинародними режимами українців. Він проліг через усе місто і з’єднав дві кінцеві точки — поле Полтавської битви та урочище Триби, де покояться численні жертви сталінських репресій. Тоді ж провели багатотисячний мітинг на стадіоні “Колос” і відслужили панахиду на Соборній площі поблизу Успенської дзвіниці.

Численні політичні суперечки точилися також навколо постаті головного отамана військ УНР Симона Петлюри. Нетерпимість до іншої думки і тенденційність поглядів офіційних комуністичних чиновників часто призводила до непередбачених дій і навіть сутичок. Так, 13 травня 1990 року, під час спроби відзначити пам’ять Симона Петлюри біля пам’ятника Т. Шевченкові охоронці правопорядку затримали окремих учасників запланованої акції, а прибулих з інших міст зустрічав на вокзалах наряд міліції... Та минуло небагато часу і 26 серпня 1992 року за ініціативою крайового відділення Товариства “Просвіта” в Полтаві відбулися перші наукові Петлюрівські читання, на яких виступили провідні політики і науковці з України й діаспори: президент УНР в екзилі М. Плав’юк, письменник П. Мовчан, віце-президент УНР на вигнанні, громадський і церковний діяч, наш славний земляк

Микола Кульчинський — засновник та організатор Всеукраїнського фестивалю мистецтв “Мазепа-Фест”

Микола Степаненко. Відтоді ці читання стали в Полтаві традиційними і набули статусу всеукраїнських. Головна мета, яку Товариство ставило при започаткуванні їх, — не тільки відновити історичну справедливість, а й довести кожному, що Полтава — українське місто з героїчною минулиною.

Завдяки копіткій праці науковців-просвітян з історичними першоджерелами поступово з’явилися і ґрунтовні наукові розвідки та дослідження. Переосмислювались історичні події, поверталися з небуття славні імена земляків. Особливо цінну науково-краєзнавчу роботу виконували співробітники Державного архіву Полтавської області та викладачі педагогічного інституту імені Володимира Короленка. На дискусійних трибунах і наукових конференціях неодноразово лунали виступи просвітян М. Кульчинського, П. Ротача, Т. Пустовіта, В. Ханка, В. Ревеґука, В. Коротенка, Ю. Волошина, Н. Коцери та інших. Тільки протягом останніх років було започатковано науково об’єктивний підхід до славних імен наших земляків: С. Петлюри, Патріарха Київського і всієї України-Руси Мстислава (С. Скрипника), В. Шепотьєва, І.

Стешенка, В. Андрієвського, І. Рудичіва, М. Філянського, О. Русова, Г. Ротмістрова та інших.

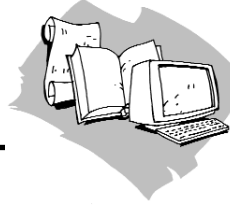
Починаючи з 1987 року, полтавські просвітняни відроджували традиції колядування на Різдвяні свята, які переросли згодом у парад вертепів та колядок представників з усієї області у Полтаві на театральній площі.

Найважливішими акціями, в яких Полтавська “Просвіта” брала безпосередню участь, стали: встановлення на Панянському бульварі пам’ятного знака українським козакам, які полягли за незалежну Україну (липень, 1991), встановлення на будівлі Полтавської аграрної академії (колишньої духовної семінарії, в якій навчався Симон Петлюра) пам’ятної дошки Головному Отаману (2006), та пам’ятної дошки блискучому літературознавцю, краєзнавцю, поету, просвітянину Петру Ротачу (2009), заснування в Полтаві університету українознавчих студій ім. В. Кричевського (березень, 1992) та Клубу місцевої інтелігенції (січень, 1996). Від 1993 року Товариство (без державної підтримки) започаткувало книговидавничу діяльність і до сьогодні намагалося щороку випускати два-три видання. Серед них така унікальна книга, як Щоденник Несвіцького про перші роки комуністичної окупації Полтави, Історія України для дітей (накладом 20000) Грицька Коваленка, перше українськомовне видання посібника для учнів і студентів “Персональні комп’ютери”, вісім книг Петлюрівських читань “Полтавська Петлюріана”, альбом Сергія Гноївого “Малярство. Графіка” (2007 р.), Микола Кульчинський: “Загратоване світло” (2007 р.), Олександр Печора: “Повстали приспані тривоги” (2008 р.), “Поети Полтавської “Просвіти” (2008 р.), “Останнє кохання Мазепи” (2009 р.) Валерія Волоскова та сприяння у виданні унікальної книжки цього ж таки автора “Подорож Полтавиною з монетою в руці”, а до 80-річчя видали вибрані твори Григора Тютюнника.

Практично силами членів товариства видано “Національну книгу пам’яті. Голодомор 1932—1933 рр. Полтавська область”, Полтавську енциклопедію “Полтавіка” (том “Релігія і церква”), останні томи серії книг “Реабілітовані історією”. Зараз члени нашого товариства на чолі з О. А. Білоусом працюють над наступними томами полтавської енциклопедії (том “Мова та література”,

Збір підписів за встановлення пам’ятника Іванові Мазепі в Полтаві на Соборному майдані

том “Мистецтво”). Починаючи з 2006 року, в оселі полтавців стала надходити наша просвітянська газета “Наше слово”, яку ми видавали накладом від 5-ти до 15-ти тисяч.

Окремо хочу сказати про унікальне видання одного із засновників клубу “Рідне слово” Петра Ротача “Полтавська Шевченкіана” у 2-х томах. Оскільки він багато років працював у площині Шевченкіани, то його працю можна вважати своєрідним звітом перед земляками. І це звіт не тільки вченого, а й патріота. На думку Правління Товариства “Просвіта”, книга несе величезний інформаційний блок, сприяє утвердженню національної свідомості населення області.

Також “Просвіта” влаштовувала численні літературно-мистецькі й вечори пам’яті видатних українців, радіобесіди.

Починаючи з 1995 року, Полтавське об’єднання “Просвіти” щорічно організовує пластунські оздоровчі табори в мальовничих куточках Полтавщини; в 1996—1997 роках відбулися подорожі дитячо-юнацької команди “Просвіта-Баскет” на традиційні турніри до Франції; підтримуємо кращих студентів факультету української філології Полтавського педінституту (для них засновано традиційну стипендіальну підтримку ім. братів Степаненків). Ось неповний перелік основних заходів Полтавської “Просвіти”.

Від перших днів співпрацюємо з українськими організаціями за кордоном: із Товариством української мови імені Т. Шевченка в Чикаго (п. Віра Боднарук), товариством “Полтавщина” з Чикаго (пп. Галина Грушецька, Олександра Дяченко-Кочман), бібліотекою імені С. Петлюри в Парижі (п. Василь Михальчук). Водночас зміцнювалися контакти і на приватному рівні. Чимало полтавців-земляків, які за різних обставин опинилися за кордоном, після падіння “залізної завіси” знову прагнули до рідної домівки і робили посильні внески у фонд відродження міста, допомагали культурним та науковим закладам, громадським організаціям, зокрема й Товариству “Просвіта”. Завдяки подвижницькій праці земляків і полтавських просвітян якісно зросли і фонди просвітянської бібліотеки. На початок 2010 року вони становили понад 2000 примірників. Частину книг подарували бібліотекам області.

Від часу свого створення і до сьогодні Полтавська “Просвіта” послідовно і наполегливо всією своєю працею відроджувала, а то й формувала українські цінності в свідомості громадян нашого краю. Правління обласної організації постійно шукає способів дієвішої співпраці з молоддю Полтавщини. Звідси й постійні зустрічі у вищих навчальних закладах, і різноманітні конкурси серед дітей та юнацтва, підтримка Малої академії літератури та журналістики “Маліж” та її щорічних фестивалів у Карпатах, і створення молодіжних рідзвяних гуртів.

Товариство ініціювало низку наукових і науково-теоретичних конференцій, які мали досить широкий розголос не тільки в Україні, а й за кордоном.

На належному науковому рівні були проведені конференції, співорганізаторами яких виступало товариство: “Голодомор 1932—1933 рр. на Полтавщині”, до 90-річчя Української революції 1917—1920 рр., 7 та 8 Петлюрівські наукові читання.

Активною була участь членів товариства у проведенні круглих столів, присвячених 300-річчю Полтавської битви, ухваленню Конституції Пилипа Орлика, 65-річчю Великої Вітчизняної війни, постаті гетьмана Івана Мазепи, 20-річчю ухвалення Декларації про Державний суверенітет України та ін. Просвітяни намагалися оприлюднити підготовлені матеріали у ЗМІ.

2003 року започатковано Всеукраїнський фестиваль мистецтв “Мазепа-Фест”, присвячений пам’яті українських козаків, загиблих у Полтавській битві під проводом гетьмана Івана Мазепи за волю України.

Фестиваль покликаний пропагувати художнє слово, сучасне українське мистецтво, виховувати почуття гордості за історію України, її культуру, мову. Наскрізною темою фестивалю є любов до рідної землі, її мови. Фестиваль — свято української культури, перемога українського духу над наслідками полтавської трагедії 1709 року та спрямований на руйнування міфу про неформат сучасної української музики. Від часу проведення першого фестивалю “Мазепа-Фест” фестивальний рух за участю українськомовних гуртів (що було головною умовою для учасників фестивалю) активно поширюється по всій Україні.

Гурти, які починали з “Мазепа-Фесту” і були маловідомими в Україні, сьогодні надзвичайно популярні.

За попередні роки у фестивалі брали участь такі блискучі музиканти, як “Кому вниз”, “Плач Єремії”, Тарас Петриненко, “Тайдамаки”, “Пікардійська терція”, “Сестри Тельнюк”, Марійка Бурмака, “Тартак”, Фома, “Хореа Козацька”, “Гуцул Каліпсо” та багато інших із різних ку-

ломор в Україні за свідченнями британського журналіста), ретроспектива українських фільмів — “Камінний хрест” і “Криниця для спраглих”, фільми кінофестивалю “Відкрита ніч” і документальні фільми з циклу “Загадка норильського повстання”. Фільми демонструвалися в найбільшій залі міста в Палаці дозвілля “Листопад”.

Фестиваль започаткував День кобзарства та вечір класичної музики за участю відомих кобзарів, лірників, скрипалів, піаністів, де звучали не лише твори класики, а й відбувся яскравий виступ балетної трупі Донецького театру опери та балету.

Із 2007 року проводиться День етнічної музики в обласному музично-драматичному театрі

Всеукраїнський фестиваль “Мазепа-Фест” — візитівка Полтави. Щороку на “Мазепа-Фест” приїжджає дедалі більше гостей із різних куточків України. Молодь звикає співати українські пісні, спілкуватися українською мовою.

Шевченківські дні “Просвіта” традиційно відзначає в березні й травні. Це вечори пам’яті, концерти, мітинги та ін., зокрема блискучий виступ до дня народження Шевченка хору “Калина” у Полтавському педагогічному університеті. З 2009 року “Просвіта” проводить конкурс на краще читання окремих творів Шевченка, а саме: “Розрита могила”, “Стоїть в селі Суботів...”, “Мені однаково, чи буду...”, містерія “Великий льох”, “І мертвим, і живим, і ненародженим...”, у

та нищення української культури, які Партія регіонів возвела у ранг державної політики. Тут доречно з вдячністю згадати працю Кременчуцького та Лубенського райоб’єднань під керівництвом Марії Усцової та Олександра Печори, як і Семенівського райоб’єднання, що під керівництвом нині вже покійного Г. Янкевича та його дружини Ольги Романівни зібрало кошти й встановило у райцентрі пам’ятник Кобзареві.

Наша “Просвіта” ініціювала встановлення пам’ятника Іванові Мазепі у Полтаві як данину пам’яті та вдячності сучасних поколінь великому Гетьманові за його боротьбу у визволенні України з московського ярма, як відповідь на полтавську катастрофу, як свідчення непереможності українського духу. Наші звернення до Президента України, до Кабінету Міністрів, до міської Ради, збір підписів на підтримку цих звернень увінчалися успіхом. Відповідно до Указу Президента Віктора Ющенка, Кабінет Міністрів виділив 2,5 мільйона гривень на виготовлення та встановлення пам’ятника, Верховна Рада України затвердила ці кошти в Законі про бюджет на 2008 рік, а Полтавська міська рада більшістю голосів ухвалила рішення про виділення землі під пам’ятник на Соборному майдані. Після заяви міністра закордонних справ Росії Лаврова про те, що Росія не допустить встановлення пам’ятника Гетьманові у Полтаві, Полтавська обласна Рада відправляє кошти назад до державного бюджету, а міська Рада хитрощами відміняє дію попереднього рішення. І надалі місцева влада робить усе можливе, аби пам’ятник не було встановлено. Попри рішення обласної ради просвітяни не впали духом та ініціювали збір народних коштів на виготовлення і спорудження пам’ятника. Скрізь друкували оголошення про збір коштів, збирали їх на Всеукраїнському фестивалі мистецтв “Мазепа-Фест”, від ПООТ “Просвіта” направляли звернення до підприємців, бізнесменів із проханням надати фінансову допомогу на виготовлення пам’ятника. На заклики відгукнулися мешканці з усіх куточків України, народні депутати України (переважно з фракції “Наша Україна”), навіть школярі, які здавали зекономлені від шкільних обідів гроші на пам’ятник.

Було організовано благодійний концерт Олега Скрипки, кошти від якого — 40 тисяч гривень — він пожертвував на пам’ятник. Також полтавські та київські художники пожертвували свої картини (а голова Полтавської “Просвіти” організував і провів у Києві аукціон), кошти від продажу яких перераховані на виготовлення пам’ятника Мазепі. Так вдалося зібрати один мільйон триста тисяч гривень та виготовити пам’ятник, але, на жаль, через ксенофобську політику і минулої місцевої влади, і нинішньої, пам’ятник перебуває на комбінаті “Художник” у Києві, хоч ще й залишився борг близько 300 тисяч гривень.

Попри наполегливу і послідовну працю нам не вдалося охопити область широким процесом духовного, культурно-мовного відродження українців. А з приходом до влади Партії регіонів в області посилюється процес русифікації громадян і повернення культурно-духовного розвитку краю до минулих колоніальних міфів та стереотипів, які поневолюють розум і душу української людини.

Пам’ятна дошка Симону Петлюрі на будівлі Полтавської аграрної академії

ім. М. В. Гоголя, в якому беруть участь не тільки кобзарі, бандуристи, а й фольклорні колективи та барди з усієї України. На фестивалі завжди запрошують журналістів провідних українських каналів, газет і журналів, щороку дійство висвітлювали телеканали “УТ-1”, “1+1”, “Інтер”, “К-1”, “Тоніс” та інші. Усі відеоверсії демонструвало “УТ-1”.

У рамках фестивалю “Мазепа-Фест” 2010 року вперше в

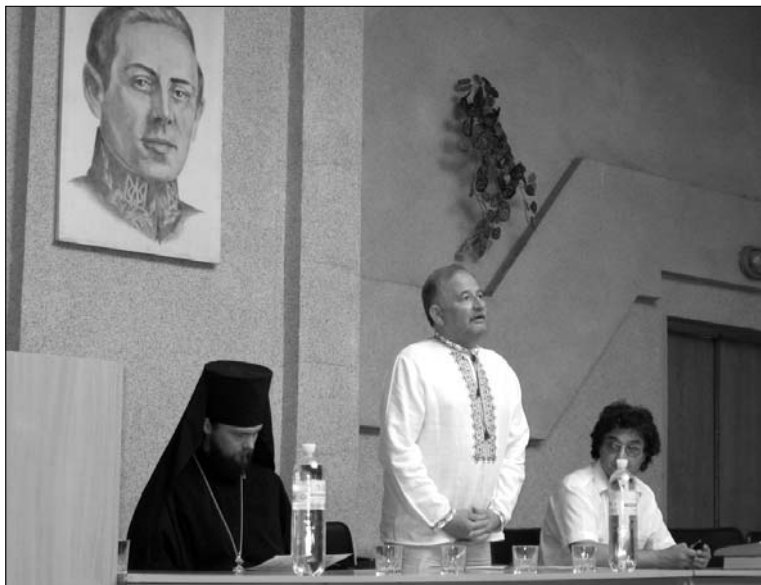
якому беруть участь учні та студенти з усієї області. Переможці конкурсу читають твори на мітингу біля пам’ятника Тарасові Шевченку 9 березня. Найкращий чтець Тимофій Зінченко поїхав до Києва для участі у Всеукраїнському конкурсі “Шевченко у моєму серці”.

До дня народження Лесі Українки 2010 року товариство “Просвіта” організувало вечір, на якому показали виставу Полтавського обласного театру ім. Гоголя “Лісова пісня”.

До 140-річчя від дня народження Лесі Українки в музичному училищі відбувся вечір пам’яті. Втілюючись в образ письменниці, її душевні поривання й почуття розкрили артистка театру і кіно Олена Огороднійчук і лауреат міжнародних конкурсів вокалістів (колоратурне сопрано) Ярослава Побережна. Вів вечір заслужений артист України Євген Нищук — незабутній голос Майдану. А режисером дійства був заслужений діяч мистецтв України Сергій Архипчук, добре відомий полтавцям як незмінний режисер і ведучий “Мазепа-Фесту”.

Щорічно просвітяни організовують відзначення сумної річниці Голодомору—Геноциду українців 1932—1933 років, на наш заклик вшанувати безвинно загиблих щороку приходять тисячі полтавців. Обов’язковою для нас є організація відзначення Дня Соборності України та Дня героїв Крут. Два роки поспіль організовували лекції у Військовому інституті зв’язку перед курсантами з демонстрацією документального фільму.

У період національного піднесення на початку 1990-х років осередки “Просвіти” діяли майже в усіх районах області. На жаль, із втратою суспільного ентузіазму більшість осередків самоліквідувалася, особливо після заяви Президента Леоніда Кучми про те, що національна ідея не спрацювала, яку антиукраїнські реакційні сили сприйняли як повернення до політики русифікації. Тим не менше, найбільш стійкі осередки залишилися і сьогодні попри нову хвилю русифікації

Петлюрівські читання у Полтаві

точків України, щорічно понад 40 учасників. З 2008 року “Мазепа-Фест” почав похід на схід України і проводив відбіркові тури в Харкові та Дніпропетровську серед українськомовних гуртів сходу України. Організатори навіть не очікували на таку популярність серед молоді “Мазепа-Фесту” і жорстку конкуренцію серед учасників.

Але ж “Мазепа-Фест” — не тільки рок-день. У рамках фестивалю відбувається День кіно за участю відомих кінорежисерів України. Глядачі побачили такі українські фільми: “Богдан Зіновій Хмельницький”, “Владака Андрей” (уперше в Україні), “Молитва за гетьмана Мазепу”, “Залізна сотня”, “Мамай”, “Мелодія для шарманки”, “Живі” (документальний фільм про Го-

Полтаві на Білій Альтанці на свіжому повітрі відбувся вечір класичної музики за участю симфонічного оркестру Полтавського музично-драматичного театру ім. Гоголя, який виконував не лише українську класичну музику, а й симфонічну поему Ференца Ліста “Мазепа”.

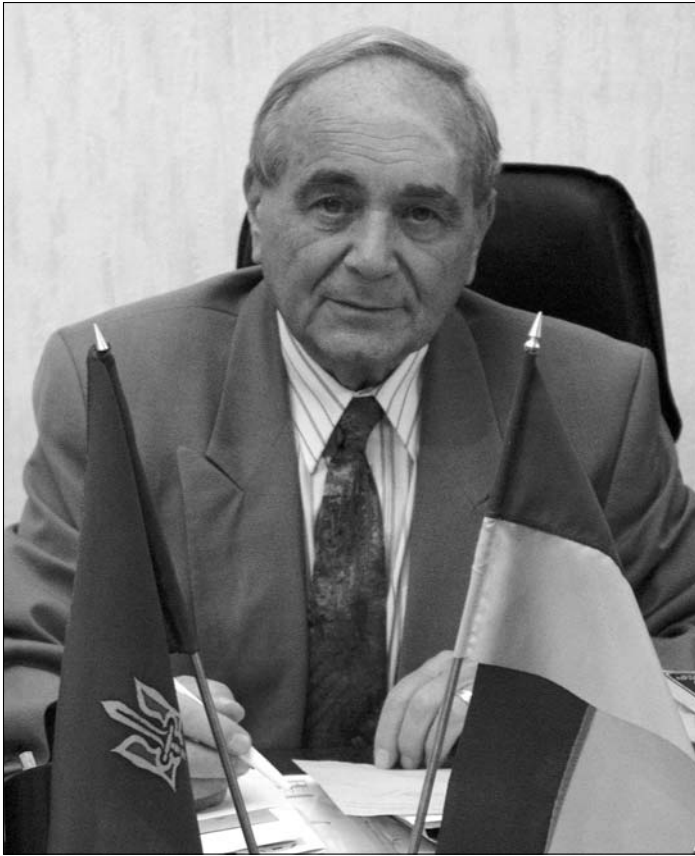
Також уперше в Полтаві майстер-клас з дітьми провела режисер анімаційних фільмів Олена Касавіна. На основі дитячих малюнків пані Олена створила анімаційний фільм, який записала на диски, а ми вже кожному учаснику вручили персональний диск із його мультфільмом.

Вдячні экс-начальнику Управління культури Володимиру Годзенку під час його перебування на цій посаді за сприяння у проведенні фестивалю.

Ольга КОБЕЦЬ,
народний депутат України IV скликання,
Почесна голова Всеукраїнського жіночого товариства ім. Олени Теліги

Ера Миколи Плав'юка триває

Минув рік, як немає з нами видатного діяча українського державного, політичного й громадського життя — останнього Президента Української Народної Республіки у вигнанні, Голови Проводу й Організації Українських Націоналістів Миколи Васильовича Плав'юка. І чим далі календар намотує дні України без нього, тим відчутніша втрата. Пригадую одного молодого оунівця, який дуже поспішав зайняти місце Великого Провідника, а тому мало не на похороні заявив, наче цвяхом забивши труну, що ера Миколи Плав'юка закінчилася. Не сперечатимусь: можливо, саме для нього Микола Плав'юк і справді перестав існувати в день його смерті. Однак для України постать цієї великої людини залишається знаковою, процес осмислення того, що зробив він для України, за великим рахунком ще й не починався.

Народився М. В. Плав'юк 5 червня 1925 року в усявленому Василем Стефаном селі Русів Снятинського повіту на Станіславщині. Навчався в Русівській публічній загальній та Снятинській середній школах, де 16-річним юнаком розпочав громадсько-політичну діяльність, увійшовши до юнацтва, а згодом до членства ОУН. Уже з того часу яскраво виявляється його лідерський хист, прагнення виборювати для людей кращу долю. У повоєнні роки, опинившись в еміграції у Німеччині, він стає одним з організаторів студентського руху — як член Центрального Союзу українських студентів (ЦЕСУС), активіст “Пласту”, референт від студентства Проводу ОУН. Став відомим, захищаючи права української молоді, яку нацисти вивезли до Німеччини в табори смерті та на примусові роботи. І, звичайно, сам наполегливо вчився. 1946 року здобув середню освіту в таборі для переміщених осіб, а 1949-го закінчив Мюнхенський університет, отримавши кваліфікацію економіста.

Нова сторінка життя Миколи Плав'юка розпочалася в Канаді, куди він емігрував 1950 року. Уже 1954 року він закінчує Університет Конкордія в Монреалі, поглибивши свої знання економіста, успішно розпочавши професійну кар'єру в “Ессекс Пекерс”, поступово просуваючись до посади президента цієї компанії і водночас беручи активну участь в організованому українському житті. Тому вже 1956 р. на з'їзді Українського Національного Об'єднання Канади М. Плав'юка обрали заступником Голови Президії, а 1959 р. — Головою УНО Канади, найавторитетнішої української організації в цій країні.

Проблема єднання національних українських сил у світі актуальна завжди. Актуальною вона була і в 60-ті роки минулого століття, коли після “хрущовської відлиги” Радянський Союз посилив боротьбу проти “українських буржуазних націоналістів” у світовому масштабі. Якщо в Україні ця боротьба вилилася в нову хвилю арештів і переслідувань національно мислячої інтелігенції, то радянська пропаганда в інших країнах обрала шлях підтримки і популяризації комуністичних поглядів серед українських емігрантів. У цей час М. Плав'юк висунув ідею створення громадського об'єднання під назвою Ідеологічно Споріднені Націоналістичні Організації (ІСНО). Це була вдала і дуже вчасна спроба об'єднати націоналістичні сили, яка дала змогу швидко роз'єднаним українським націоналістам співпрацювати в межах однієї організаційної структури, що значно посилило її вплив на українське суспільство в Канаді. 1964 р. на установчому з'їзді ІСНО його обрали першим Головою Координаційної Ради цього об'єднання.

Одночасно М. Плав'юк займає керівні позиції в Організації Українських Націоналістів, де з 1964 р. став членом Проводу, а з 1979 р. і до останніх днів свого життя Микола Плав'юк — Голова ОУН.

Велику увагу приділяв М. Плав'юк єднанню світового українства. І якщо ми тепер говоримо, що найпотужніший голос у світі за межами України має Світовий Конгрес Українців, то повинні пам'ятати, що саме М. Плав'юк, втілюючи ідею А. Мельника, висловлену на одній із зустрічей, був безпосереднім організатором Світового Конгресу Вільних Українців (СКВУ). На Першому Конгресі СКВУ (1967) його обрали Генеральним секретарем. Тоді відзначили його дипломатичний хист і вміння проводити плідні переговори з різними партійними середовищами. Його активну діяльність на цій посаді гідно поцінувала громадськість, і на наступних форумах його обирали віце-президентом (1973—1978), і Президентом СКВУ (1978—1980).

Микола Плав'юк своїм основним завданням вважав здобуття Української державності, Української держави. У Канаді, США, в інших країнах можна було створити канадську Україну, американську чи бразилійську Україну, але не Державу Україну. Єдиним легітимним і безперервним носієм Української державності від 1917 року за межами України був Державний Центр УНР у вигнанні (в екзилі). 1989 р. на сесії УНРади М. Плав'юка обрали віце-президентом УНР в екзилі, а після смерті Миколи Лівницького — президентом УНР.

Саме він доклав чимало зусиль, аби переконати сучасників у тому, що із постановою Незалежної України Державний Центр УНР повинен не просто припинити свою діяльність, а передати свої повноваження першому всенародно обраному Президентові України Л. Кравчуку, забезпечивши тим самим тяглість Української державності від княжих часів через Козацьку державу і добу УНР до наших днів. Під час урочистого засідання Верховної Ради України в Києві Президент УНР Микола Плав'юк передав грамоту Державного Центру УНР Президентові України Леонідові Кравчуку зі взаємоузгодженням твердженням, що Українська Незалежна Держава, проголошена 24 серпня 1991 року, є правонаступницею Української Народної Республіки. Тоді, в серпні 1992 р., у Києві відбулася урочиста передача повноважень та історичних атрибутів влади (клейнодів) Президентові, Голові Верховної Ради та Прем'єр-міністрові України.

Тоді ж Микола Плав'юк розпочинає ще одну блискучу сторінку своєї діяльності — власне українську. 1993 року Указом Президента України йому надали українське громадянство, він створює і очолює Фун-

дацію ім. Олега Ольжича, Видавництво ім. Олени Теліги. Того ж року в Ірпені М. Плав'юк скликав XII Великий Збір Українських Націоналістів, який легалізує діяльність ОУН в Україні. Розпочинається велика робота з очищення громадської свідомості від нанесених радянським режимом стереотипів, які повністю намагалися знищити в українцях почуття національної гідності, витравлювали найменші ознаки національного буття з усіх сфер життєдіяльності. Він — автор багатьох статей і матеріалів із політології, актуальних питань сучасної політики та закордонного українства в українській та англомовній пресі, ініціатор видання книг про видат-

них українських діячів: О. Телігу, Д. Квітковського, О. Штуля-Ждановича та ін. Завдяки його піклуванню на державне збереження в Україні передано архівні матеріали Державного Центру України, виходять друком матеріали з архіву ОУН. Він став співзасновником Міжнародної літературно-мистецької премії ім. Олени Теліги, якою відзначено творчість таких видатних діячів української культури, як Ліна Костенко, Михайлина Кошубинська, Ніна Марченко, Лариса Крушельницька, Оксана Пахльовська, Анна-Галія Горбач, Галина Севрук. Його дружина Ярослава Плав'юк знайшла і передала на державне зберігання творчу спадщину композитора Б. Веселовського, здійснила низку гуманітарних акцій, передаючи ліки пенсіонерам і чорнобильцям, підтримувала талановитих дітей, які виступали у щорічних конкурсах на краще виконання творів Олени Теліги “Щоб далі йти дорогою одною”, тощо.

За заслуги на ниві українського громадсько-політичного життя в діаспорі Світовий Конгрес Українців нагородив Микола Плав'юка медальною Св. Володимира Великого, а Конгрес Українців Канади — Шевченківською медаллю. Україна відзначила його орденами Князя Ярослава Мудрого I і II ступеня, “За заслуги” III ступеня.

Упокоївся Микола Плав'юк 10 березня 2012 року, похований на цвинтарі Св. Володимира в Оуквілі (Канада).

Але чи ж проминуло значення діяльності М. Плав'юка із завершенням його земного шляху? Він був одним із небагатьох політичних експертів, до думки якого дослухалася преса, якщо потрібно було об'єктивно й точно оцінити якусь політичну подію чи явище. Він був радником двох українських президентів (але не В. Ющенка і не В. Януковича). І його думки чи спостереження, його висновки й аналіз подій усе-таки враховувалися тим чи іншим способом, втілювалися у життя.

Зрештою, сьогодні ми можемо говорити про існування політичної школи М. Плав'юка, яка вимагає не тільки інтелектуальних здібностей, а й високих моральних критеріїв, насамперед дотримання слова, домовленостей, відповідальності за сказане та зроблене, а також пунктуальності й точності, високої самоорганізованості, працездатності, відданості Україні. Вміння працювати з опозицією, визнання її прав, вміння досягти свого не методом утвердження власного “я”, а методом відданості ідеї, служіння Україні. Вміння розв'язувати конфлікти й інтри-

ги, розпізнавати політичні технології від простих людських вад, коли йдеться про внутрішні кризи й конфлікти, без яких не обходиться жодна організація. І ще багато чого іншого, що можна було б назвати і життєвим досвідом, і вишколом ОУН, який він успадкував від своїх попередників, і “західною політичною школою”, яку він пройшов, живучи в Німеччині та Канаді.

Чи досяг Микола Плав'юк за роки діяльності в Україні того, чого прагнув? Де-хто зараз намагається дорікнути, мовляв, націоналісти не знали, яку саме треба будувати Україну. Це не так, бо уже в перший свій приїзд до України Микола Плав'юк проголосив: “Наша сила — в нас самих”. Він не стомлювався повторювати його впродовж усіх цих років. Як постійно він повторював ще одну сентенцію: “Я не сумніваюся в тому, що Україна, як держава, збережеться. Питання в іншому: якою буде Україна, або, іншими словами, чи буде Україна українською”.

Підб'ємо підсумки. Реабілітоване саме поняття націоналістичної ідеології, яка була заборонена в Україні. Є середовище, яке продукує нові ідеї в цьому напрямі, ті, які ще повинні бути сприйняті суспільством для того, щоб на правому фланзі політикуму створити відповідний баланс сил, що й на ліберальному та на лівому (саме на лівому!), де вже з'явилася потужна націоналістична формація “Свобода”. Причому, йдеться не стільки про структуру ОУН, а про середовище як суспільне явище. Нові суспільні ідеї обов'язково народяться, бо за ними — майбутнє України.

Окреме питання — діяльність М. Плав'юка в діаспорі та відносини Україна—діаспора. Він був одним із небагатьох, хто діяв. І якщо тут, в Україні, головним завданням було забезпечення розбудови української України, то там, у діаспорі, вишукувалися засоби, як допомогти утвердженню української України в західному світі. І тут головними були політичні заходи, бо йдеться про дипломатичні кроки, які сприяли б визнанню державності України після референдуму 1991 року та сприяння діяльності першим дипломатичним установам України. Саме Канада й Польща були тими першими, що завдяки діяльності українських організацій визнали незалежність України. Таку діяльність розгорнули в усіх країнах поселення українців, а з усіма ними мав контакти М. Плав'юк. Україна розпочинала свою зовнішньополітичну діяльність ледве не з нуля. Отож, скажімо, розкішний будинок, переданий діаспорою під Посольство України у Великобританії був справді королівським дарунком. Окрім того збирали кошти серед українців на обладнання і навіть меблі, як це було в Канаді або США.

З іншого боку, саме Микола Плав'юк перший почав говорити про зміну пріоритетів у відносинах Україна—діаспора після здобуття Україною Незалежності. Уже не діаспора мала дбати про Україну, а Україна як держава мала дбати про захист своїх співвітчизників в усьому світі. Цьому мав слугувати й Закон про статус закордонних українців (нині ухвалений Верховною Радою України), і інший закон, який визнав би воєнізм ОУН і УПА воюючою стороною у Другій світовій війні (досі не ухвалений). Дуже уважно вивчав він і порівняно нове явище — появу трудової української міграції. Бачив перспективи її національного загартування, духовного й організаційного зростання і в нових країнах поселення, і в старому світі. Вважав, що Українська держава зобов'язана укладати з іншими країнами угоди, які захищали б національні, соціальні та культурні запити українських трудових мігрантів.

Тож ера Миколи Плав'юка триває. Він намітив чіткі орієнтири, за нами — їхнє втілення.

Чотири століття тривалістю дві години

Нещодавно Михайло Ілленко разом із творчою групою розпочав роботу над новим повнометражним кінофільмом за твором Тараса Шевченка. Про те, як просуваються зйомки, розпитуємо режисера-постановника.

Олена ШУЛЬГА

— **Михайле Герасимовичу, про що стрічка, над якою Ви працюєте?**

— Це екранізація вірша Тараса Шевченка “У тієї Катерини хата на помості...” Сам вірш невеликий, у ньому дуже скупі і жорстко розповідається драматична і водночас романтична історія. Ідеться про часи козаччини. Коли читаєш вірш, стає очевидно, що його написано у скупій манері лібрето. Текст, невеликий за обсягом (а це 76 рядків), відповідає на запитання: що трапилося? Уявімо глядача, який прийшов на перегляд. Він читає лібрето, але йому цікаво побачити, як усе відбувалося. Тож коли поставити таке запитання, сам собою складається сценарій: що це за козак, хто така Катерина, як перетнулися їхні шляхи, що було до цього, як відбувалися події? Так почали вимальовуватися характери.

У вірші Шевченка, написаному на засланні, згадано народну пісню. До слова, нині вона звучить рідко, і, мабуть, якби не Шевченко, її зовсім загубилися б у лабіринті часу, а поет її увічнив. Ця пісня також лапідарно викладає драму, що відбулася.

Я дозволив собі зробити біографічний вступ: що це за люди, як вони перетнулися на перехресті життєвої драми. А потім сама собою склалася післямова, яка сягає наших днів. Адже сам вірш дуже енергетичний, він детонував убік передмови, убік післямови. Ось так народився повнометражний сценарій на основі невеликого вірша.

— **Ви вже відзняли кілька епізодів, чи не так?**

— Серед відзнятих — фінансовий епізод. Ми поспішали, бо нам потрібна була зима. Знімали у Музеї народної архітектури та побуту просто неба в Пирогові. Було два знімальні дні, тепер опрацюємо матеріал, триває підготовча робота до наступних зйомок.

Стрічка називатиметься “Толока”. Одна з головних тем цієї історії — очікування Катерини на брата, який, як згодом з’ясувалося, їй не брат, а коханий. У вірші не зазначено, скільки часу вона його чекає, — півроку, рік чи більше. У нашому фільмі Катерина чекає на коханого 409 років. За цей час відбулося дуже багато подій, серед них доленосні: війни, революції, колективізація тощо. І Катеринина хата зазнавала руйнувань: вона горіла, її затоплювало штучне водосховище. Щоразу героїні доводилося толокою піднімати хату з руїн, з попелища, бо вона мала відчинити двері коханому, адже впевнена, що він повернеться. З іншого боку, вона знає, що їй не уникнути покарання за обман.

Часи, в які починається дія у фільмі, були безкомпромісні. Історія Катерини має трагічний фінал, і сучасний глядач може йому зди-

вуватися. Але тоді це було логічно, адже ті часи відмінні від наших: інші стосунки в суспільстві, інші уявлення про цінності. Мабуть, тоді, коли Україна перебувала в майже безперервних війнах, не було різних поглядів на події, багатовимірність брехні не могла існувати. Тоді було або — або: або сказав правду, або збрехав; або ти друг, або ворог; або тримаєш слово, або його порушиш. Це були безкомпромісні часи, і нам потрібно їх згадати.

Я сказав про передмову й післямову, а між ними — історія очікування. Такий сценарій, і дуже хочеться, щоб він був сучасною кінематографічною “обкладинкою” творчості Тараса Шевченка.

Зацікавлення уже зараз відчувається: який вигляд матиме Шевченко на екрані? Адже його творів уже 50 років не екранізували. Тому зацікавлення велике — і тих, хто знає й любить Шевченка, і навіть тих, хто великого поета знає погано. Фільм насамперед для тих, хто переконаний, що Шевченко — хороший футболіст. Тому дуже хочеться зробити таку “обкладинку”, щоб вона привабила якнайбільше глядачів: сучасну, красиву, кіношну.

Лунають думки, мовляв, як із такого невеликого вірша можна зробити повнометражне кіно. Я впевнений, що Шевченка не можна вимірювати кількістю рядків, бо кожен рядок у нього — коштовний скарб, і не існує, сказати б, критично допустимі норми в його екранізації. І потрібно повертати Великого Кобзаря в наше життя, в наш кінематограф.

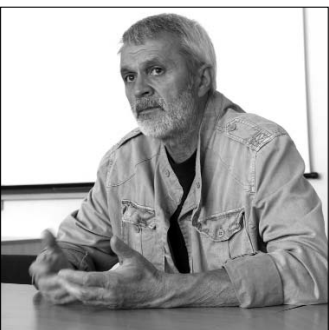
— **Це буде трохи химерне кіно?**

— Жанр переходить із “Фучжоу” у стрічку “ТойХтоПройшовКрізьВогонь”, а вже звідти — у “Толоку”. Цей фільм не буде депресивним, а оптимістичним, енергійним. Бо нам давно потрібно відмовлятися від депресивного кіно і від депресивного ставлення до себе, пора перестати жаліти себе. У фільмі “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” це очевидно спрацювало. Та й “Фучжоу” глядачі теж зустріли з усмішками.

— **Що об’єднує ці стрічки, адже їх задумано як триптих?**

— Їх об’єднує доля українців, бо в кожному з цих фільмів — історія, як вони розсівалися світами, як поверталися до генетичної пам’яті, як їх єднає тяжіння до рідної землі. У “Фучжоу” — казкова фабула, у стрічці “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” фактично легенда. А тут буде свій відтінок, бо Катеринине очікування було довгим і непростим.

Для того, щоб простежувалася спільність між стрічками, їх об’єднують актори — виконавці ролей. У “Толоці” буде Дмитро Лінартович, виконавець головної ролі у фільмі “ТойХтоПройшовКрізьВогонь”. Іванка Ілленко гратиме Катерину. Ця роль небагатослівна. У вірші Шев-

ченка в Катерини 31 слово, і за сценарієм не набагато більше.

Богдан Бенюк, який у “Фучжоу” мав стосунки з блискавкою, гратиме Вінні-Пуха Ламанчеського. Персонаж Бенюка полює на блискавку, бо він нею підживлюється.

— **У “Фучжоу” блискавка полювала на Бенюкова персонажа...**

— А тут він уже навчився і полюватиме на блискавку.

— **Бенюка у другому фільмі не було.**

— Він був у стрічці “Сьомий маршрут”, що так само про українців, яких розкидало світами. Тут варто зазначити, що у поєднуванні однієї ідеї не три, а чотири фільми. Вони всі з різних епох, але мають спільний стрижень, тому їх варто розглядати в єдності.

— **А ваша творча група також перейшла з картини “ТойХтоПройшовКрізьВогонь”?**

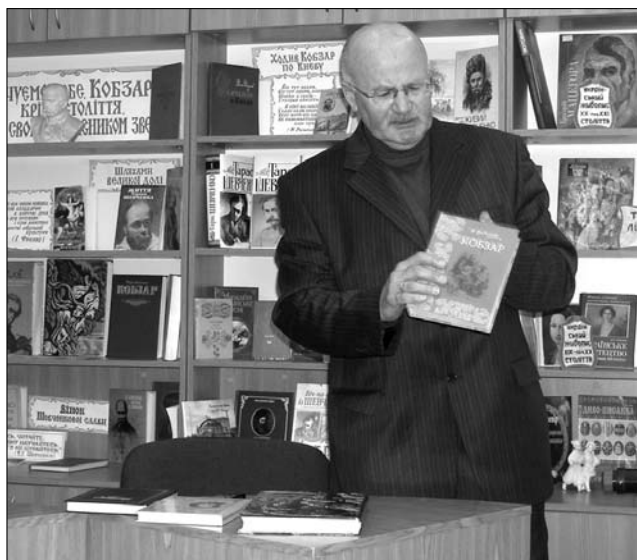
— Група теж має схильність до “спадковості”. У “Толоці” працює оператор-постановник Олександр Кришталович, що знімав “ТойХтоПройшовКрізьВогонь”, і Роман Адамович, художник-постановник, із яким ми працювали в попередньому фільмі. Щоправда, над цією картиною працюватимуть двоє художників-постановників, бо тут дуже великий обсяг роботи — події розвиваються впродовж 409 років. Тобто чотири століття в нас триватимуть дві години. Кіно має особливі стосунки з категорією часу. В кінематографі часом можна маніпулювати — розтягувати чи стискувати.

— **Раз Ви почали знімати, то гроші є. Чи задоволені тим, як відбувається фінансування?**

— Відбувся конкурс, у якому брав участь наш сценарій. Проект виробництва було затверджено. Конкурс організовує Державне агентство України з питань кіно, в регламенті якого прописано, що половина грошей на виробництво фільму повинна бути недержавною. Тому нас підтримує фонд “Велика родина”. Він має велику програму щодо творчості Тараса Шевченка, і цей фільм зацікавив його. Тож ми оформили стосунки. Без цього Держкіно не має змоги запустити виробництво.

— **Чи встигнете закінчити фільм до 200-річчя з дня народження Великого Кобзаря?**

— Сподіваємося, що форс-мажорів не буде, і ми закінчимо стрічку вчасно, а це цілком реально. Основну частину зніматимемо влітку. А загалом часу в нас небагато, тому не можемо дозволити собі тривалі паузи. Добре усвідомлюємо, що глядач чекає, ми йому потрібні.

Презентація «Кобзарів»

Саломе ЕНГИБАРЯН

“...Кожен, хто, відкривши томик “Кобзаря”, вживеться в багатий світ його обрізів, сягне в його розпечені надра, відчує, що книгу воістину вистраждала свої відкриття, людина, яка по крутизнах життя піднеслась до вершин мудрості, на верхогір’я людського духу...”

Олесь Гончар

У Центральній бібліотеці ім. Т. Г. Шевченка для дітей м. Києва розпочався традиційний Шевченківський березень “Благословенна хай буде родина, і тая хата, і село, що Україні принесло найбільшого з великих синів”. Він розпочався Днем відкритих дверей “Нас єднає Шевченкове слово”, центральним заходом якого стала презентація “Кобзарів” Тараса Шевченка. Книга побачила світ 2011 року у Видавничому центрі “Просвіта”. Презентував “Кобзар” директор Центру, член Центрального правління ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Василь Клічак. Саме він редагував це видання.

Зоя ДІДЕНКО,
голова журі конкурсу

У Народному домі “Просвіти” міста Хмельницького на ознаменування 199-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка відбувся своєрідний конкурс-фестиваль “Знать, од Бога оті слова ідуть меж люди”. Учасники цього важливого заходу (учні шкіл обласного центру) декламували поезії з “Кобзаря”, де звучать біблійні мотиви.

“Давидові псалми”, “Неофіти”, “Молитви”, “Марія”, “Осія, глава XIV” та інші твори високого християнського духу звучали з уст старшокласників, відкривши для них самих Тараса Шевченка — бездоганного християнина. Перед учасниками конкурсу постала особлива Людина, яка прагнула пізнати вічну істину Святого Письма та передати її людям своїм поетичним словом.

Готуючись до конкурсу, вчителі й учні використали просвітницьке видання “...і Бога Богом назову”.

Зацікавлені слухачі — дев’ятикласники ліцею № 142 та гімназії НПУ ім. М. Драгоманова.

В. Клічак представив кілька “Кобзарів”, що побачили світ у ВЦ “Просвіта” у різні роки. Кожен із них на час створення мав мету — показати авторський текст без купюр, створити більш доступну для широких мас книгу, зробити оригінальне ілюстрування, подати цікаві примітки. “Кобзар” 2011 року — літературно-художнє видання, яке має гасло “Кобзар” у кожному сім’ю” — у рамках однойменного проекту, що започаткував голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Павло Мовчан. Саме він є автором передмови “Моральний родовий закон”, де наводяться роздуми про надзвичайну духовну місію Шевченка: “До з’яви і утвердження цього імені — Тарас — ми були займенниками: “Я”, “Ти”, “Ми”, “Вони”, а утвердилися іменниками, тобто українцями, тобто собою...”. Упорядником текстів виступив відомий літературознавець, шевченкознавець Сергій Гальчиння ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Василь Клічак. Дизайн і художнє оформлення книги — Костянтин Суліма та Володимир

Вічний як народ

Управління освіти Хмельницької міської ради відзначило дипломами учасників конкурсу — учнів НВК № 6, колегіуму ім. В. Козубняка, СЗОШ № 19 ім. академіка Павловського, ЗОШ № 13 ім. М. К. Чекмана, ЗОШ № 22, ЗОШ № 31, СЗОШ № 7, ліцею 17, ЗОШ № 25 ім. І. Огієнка. А глядацькі симпатії завоювала учениця 2-В класу

Юрчишин, а малюнок на обкладинці належить перу талановитого українського живописця-пейзажиста Василя Штернберга. Цей малюнок прикрашав обкладинку першого видання “Кобзаря” 1840 року. Над примітками у виданні працював відомий дослідник творчості Шевченка, історик і знавець української літератури Євген Нахлік.

Клічак згадував цікаві факти з біографії великого Кобзаря, зокрема той, що митець досконало знав Біблію і неодноразово у своїй творчості звертався до біблійської тематики.

“...Його творчість бере за живе. Кожен твір вражає своїм духом — духом вільної людини. У школі вивчають поезію Шевченка, а прозу — мало. Я вам дуже раджу прочитати його повісті, насамперед “Близнець”. Цей твір не залишає байдужим жодного читача... Вивчайте творчість Тараса, пишітьесь ним як Пророком, генієм...” — завершив свій виступ Василь Клічак.

Завідувач відділу обслуговування учнів 5—10 класів Саломе Енгібарян представила аудиторії книжкову виставку “Духовний скарб народу”, яка демонструє виняткову “Кобзарів” Тараса Шевченка з фондів бібліотеки. Найстарішому з них майже 70 років, він виданий 1944 року в канадському місті Вінніпег видавництвом “Культура й освіта”. “Наймолодший” “Кобзар” — це ілюстроване яскраве видання львівського “Видавництва Старого Лева” “Дитячий Кобзар” — 2012 року. Надзвичайно цікавий “Кобзар”, виданий 1962 року у видавництві Академії наук УРСР, — це фототипічне відтворення унікального позачензурного примірника “Кобзаря” 1840 року.

Пан Василь подарував бібліотеці книгу Броніслава Панасюка “Український ренесанс у творах Тараса Шевченка”, видану у ВЦ “Просвіта” 2010 року.

Роман ЛУБКІВСЬКИЙ
Фото Йосипа МАРУХНЯКА

Закінчення.

Поч. у ч. 2, 3, 5, 7, 10 за 2013 р.

Шашкевичеве розуміння людяності, гідності, національної неповторності й разом із тим універсальності культури пронизує його проповіді. Вони вражають вишуканістю слова, по-народному мудрі й невимовно чарівні в невимушеній поетичності. Бо головні постулати священної і національно-просвітницької діяльності Маркіяна Шашкевича становили одну цілість. Тож і світське розуміння його ролі не є чимсь ані надуманим, ані крамольним.

Глибоко символічно, що в 1911—1937 рр. на храмах галицьких церков встановлювали пропам'ятні таблиці, що після визволення з ГУЛАГівських концтаборів Митрополит Йосиф Сліпий накреслює і здійснює грандіозний план будівництва в Римі храму Святої Софії, біля якого встановлюють пам'ятники Тарасові Шевченку, Іванові Котляревському, Маркіяну Шашкевичу. Переконаний: пам'ятник Маркіянові Шашкевичу буде встановлено біля Патріаршого Собору УГКЦ в Києві. І ця подія стане символом історичної справедливості!

У своєму посланні, виголошеному на Синоді УГКЦ з нагоди 200-річчя ювілею Маркіяна Шашкевича, Патріарх Святослав (Шевчук) закликає священників і мирян: “Наполегливо закликаємо духовенство до всіх наших вірних наслідувати його приклад у молитві, праці та жертвності для рідного народу”.

Цей залик видається мені дуже актуальним, оскільки серед священнослужителів трапляються такі, що обмежуються формальним виконанням церковних обов'язків, живуть суто приватними клопотами й турботами, часто густо не вміють і не можуть відповісти на виклики часу, що стосуються не лише “окремо взятої парафії”, а й усієї нашої держави.

Запитаймо деяких пастирів духовних: коли ви були на виставці образотворчого мистецтва, відвідували театри й концертні зали? З ким із письменників підтримуєте дружні взаємини? Чи самі малюєте, пишете, цікавитеся культурними надбаннями України та Європи? Чи маєте власну бібліотеку і які книжки любите перечитувати? Назвіть видатних ієрархів Української церкви, переслідуваних чужоземними режимами? Що ви особисто зробили для того, щоб пам'ятники великим синам нашого народу, борцям, полеглим за волю України, постійно перебували під опікою небайдужих? Чи маєте ви вплив на місцеву “Просвіту”, бере участь у її роботі?

Я заторкнув — і досить поверхово — ті справи, котрі не вимагають надзусиль. Не наводжу прикладів подвижництва, які перед моїми очима. Ось блаженної пам'яті о. Ростислав Гладяк, людина високої культури, що порятував сотні творів церковного мистецтва. Ось отець Себастьян Дмитрух, володар велетенської колекції сакральних артефактів, вибраних по смітниках, горищах і дзвіницях пограбованих дерев'яних церков. Часто з болем запитуєш себе: чому церковна влада (деканати, єпископат) так мляво реагує на черговий підпад старовинної, неповторної церковці, втрату якої ніхто й ніколи вже не компенсує?

Свого часу я мав честь підписувати диплом лауреата Націо-

Маркіян Шашкевич — сьогодні

Промова владики Ігоря Возняка на могилі М. Шашкевича у Львові

нальної премії України імені Тараса Шевченка ієромонаха Рафаїла (Раймонда) Турконяка за переклад українською мовою “Острозької Біблії” (2007 р.). Уже під час обговорення на першому засіданні Шевченківського Комітету з'ясувалося: робота над перекладом тривала 30 років. А благословив її початок кардинал Йосиф Сліпий. Той, хто від самої Історії отримав право повторити кредо Маркіяна Шашкевича: “Віра серця мого, мов Бескид, твердо постановилась на любові...”

Храм, який воскресє на очах кількох поколінь

Церквою святого Духа було найменовано костіол жіночого домініканського монастиря, збудований у Львові 1722—1729 рр., але скасований цісарським декретом уже 1783 року. Монастир, костіол із дзвіницею та обширну територію отримала львівська греко-католицька громада у зв'язку з дозволом облаштувати в цьому місці духовну семінарію. Інтер'єри храму було видозмінено, сам же зовнішній вигляд зберігся — і таким його бачимо на рисунках XIX—першої третини XX століття.

Святодухівський храм в історію українського національно-духовного відродження увійшов як символ подвижництва Маркіяна Шашкевича, його однодумців із “Руської Трійці” та продовжувачів його безсмертної справи — цілої плеяди богословів, пастирів духовних — аж до в'язнів сумління гнаної і переслідуваної більшовицьким режимом каткомбної української Церкви.

Зазнавши значної руйнації після німецького авіанальоту на Львів у вересні 1939 року, церква так і залишилася в руїні. У квітні 1942 р. газети “Львівські вісті” та “Краківські вісті” оголосили конкурс на відбудову храму, обумовивши 6 докладних вимог до проєктантів. До журі, склад якого добрався за погодженням із митрополитом Андреем Шептицьким (як головою) увійшли: єпископ Йосиф Сліпий, Іларіон Свенціцький, Михайло Осінчук, Михайло Драган, Святослав Гординський, Олександр Лушпинський. Відбулося кілька засідань, на яких розглянуто 15 проєктів. До остаточного вибору так і не

дійшло — через воєнне лихоліття. Як зазначає дослідник Володимир Вуйчик, “проведення конкурсу на відбудову церкви Св. Духа у Львові в тяжкий воєнний час свідчить про величезну працю його організатора — пізнішого патріарха Греко-Католицької Церкви Йосифа Сліпого над відродженням матеріальних і духовних цінностей нашого народу...”

Варто задуматися над цими словами.

Завдання зрозуміле: академічну церкву слід відбудувати (зруйновано було тільки верхню частину). Досить досвідчених і вправних будівельників, щоб “організуватися” з матеріалами і виконанням робіт. Отже, те, що замислили ієрархи церкви, видається справою особливою! Бо конкурсна комісія, із видатних, сказати б, знакових особистостей, бо

кількість переможців у конкурсі звучується — спочатку до трьох, потім двох. Із тих двох — проєкт “Дніпро” (автор Данило Німців) ефектний. Автор пропонує збудувати нову церкву, котра пов'яже Академію з дзвіницею, дещо приглушуючи її архітектоніку своїми формами, підкреслено традиційними, що чимось перегукуються із собором св. Юра... Але рішення про втілення проєкту “Дніпро” не прийнято... У чому причина? Чи лише в тому, що війна, окупаційний німецький режим? Так. Але можна здогадуватися, що отець-ректор Богословської Академії не хотів дозволити розбирати те, що вціліло. Стіни зруйнованої церкви простояли аж до арешту Йосифа Сліпого в 1944 р. — себто до цілковитого розгрому самої Української Греко-Католицької Церкви. До середини 50-х рр. XX ст. видимої частини Святодухівської церкви вже не існувало. Її зрівняно з подвір'ям, каплицю сплюндровано і перетворено на спортивну залу, а двері до дзвіниці наглухо забито. Влада вважала: “об'єкта”, котрий був діяльним чинником національно-духовного відродження, не існує.

Даруй, читачу, за цей “архітектурно-публіцистичний” відступ: нехай він буде поясненням того, чому ініціатори створення музею “Русалки Дністрової” в дивом уцілілій та занедбаній дзвіниці, протрасовуючи фундаменти Святодухівської церкви, мріяли про відродження втраченого храму! Тоді, у середині 80-х рр., потрібно було перепинити далішні посягання нищителів культури, які майже повністю сплюндрували навколишнє історико-культурне середовище казенною забудовою. І руку вандалів було зупинено. На реальних підвалинах у мріях і роздумах поставала церква, віртуальна, але воскресаючи! Запрацював музей “Русалки Дністрової”! Уроchисте відкриття пам'ятника Маркіянові Шашкевичу відбулося через 51 рік після початку руйнування Церкви Святого Духа...

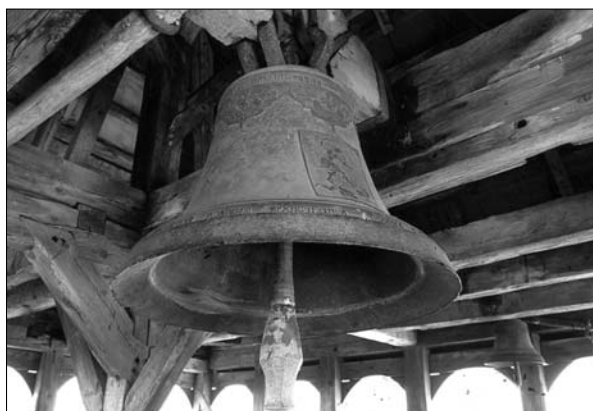
І тільки 1 березня 1999 року громадський ініціативний комітет із відновлення втраченої пам'ятки, який звернувся до Владики Любомира Гузара (тодішнього єпископа — помічника Глави Української Церкви) з листом-клопотанням, фрагмент якого цитую:

“При (Львівському) Товаристві пам'яток історії та культури створено ініціативний комітет, який ставить за мету відбудову знищеного війною давнього осередку української духовності — Церкви Святого Духа. Вважаємо, що цей задум заслуговує втілення з багатьох причин. По-перше, це було б яскраве свідчення старань нашої Церкви в сенсі компенсації матеріально-фізичних втрат, що їх вона зазнала в часи лихоліть; по-друге, це б стало актом Божої справедливості стосовно історично-культурних здобутків нашого народу; по-третє, це означувало б собою належну шану до постатей великих проводирів нації, якими були о. Маркіян Шашкевич, Митрополит Андрей Шептицький, Патріарх Йосиф Сліпий...”

Листа підписали Ярослав Ісаєвич, Борис Возницький, Ярослав Дашкевич, Зіновій Підлісний, Ірина та Ігор Калинин, Іван Гречко, Лариса Крушельницька, Іван Вакарчук, Андрій Бокотей, Левко Візник, Роман Наконечний, Василь Откович, Микола Шимчук та автор цих рядків.

У відповіді, датованій 7 березня, Владика Любомир Гузар писав: “Перш за все бажаю висловити глибоку вдячність всім зацікавленим представникам науки і культури, які підписали лист, підтверджуючи цим важливість справи. Доцільноючи влучність проєкту, в принципі його підтримую...”

Ішлося про ескізний варіант проєкту, здійснений архітектором Іваном Новаківською, який передбачав відродження пам'ятки.

Дзвін “Маркіян” у с. Нестаничі

Доопрацьований варіант затвердив і фінансово підтримував Фонд із відновлення втрачених пам'яток імені Олеса Гончара, що його очолював академік Петро Тронько. За участю Владики Любомира Гузара уроchисте посвячення місця відродження святині відбулося року 2000-го від народження Христового. Кілька років тривало оформлення погоджень для надання дозвілних документів новоствореній церковній громаді на право володіння земельною ділянкою під забудову. Формальності технічного характеру теж вимагали зусиль і їх, як міг, докладав до спільної справи о. Любомир Ржиский. Треба сказати, що за згодою і сприяння директора Львівської галереї мистецтв світлої пам'яті Бориса Возницького в найнижчому ярусі дзвіниці було облаштовано капличку, у якій о. Любомир по неді-

лях і великих святах відправляв службу Божу.

Тим часом тривали необхідні археологічні дослідження, що їх проводив і звітував перед громадськістю та керівництвом Інституту українознавства ім. Івана Крип'якевича археолог Василь Опріск. Але робота зупинилася через бюрократичні перешкоди. Вони виявилися такими міцними, що переступити поріг відновленого храму 2011 року не вдалося... Та все ж багатолітня мрія має шанси стати реальністю: здійснюються правові уточнення, переоформляються документи, отримано запевнення щодо сприяння втіленню проєкту з боку Міністерства культури України, обласної влади.

Громадський комітет із відновлення втраченої пам'ятки та церковна громада Святодухівської церкви вдячні Львівській архієпархії в особі Митрополита Львівського та Галицького Ігоря за повсякденну увагу й допомогу.

Нарешті, на стадії вивчення перебуває оновлена документація (зокрема, скоригований проєкт і кошторис). Відновилися Богослужіння в каплиці — їх від недавнього часу відправляє о. Роман Бакуш, високоінтелігентний парох, ініціативний і вмілий господар...

Попереду — не рік і не два наполегливої праці. Хтось запитає: чи всі зусилля мають стосунок до предмета нашої розмови? Відповідь: так. Бо сучасне розуміння Шашкевичіани відкриває перед нами новий духовний простір. То чи можна уявити його без храму, освяченого іменем і подвижництвом Маркіяна Шашкевича?

Творити Україну з його “духа печаттю” — імператив. Для всіх нас!

На Львівщині викристалізувалося кілька шашкевичизнавчих центрів. Найдавніший — літературознавчий — є традиційним для Національного університету імені Івана Франка; історико-пізнавальний представляє Шашкевичівська Комісія; музеєтворчий — діє при Львівській галереї мистецтв (музей “Русалки Дністрової”); науково-видавничим є Дрогобицький університет імені Івана Франка та видавництво “Коло”; науково-бібліографічним — Львівська наукова бібліотека імені Василя Стефаника НАН

України (посідає архів діячів “Руської Трійці”, готує та публікує бібліографічні покажчики).

Очевидно, напрями діяльності перелічених закладів вимагають координації зусиль, спільної “дорожньої карти” на ближчу й подальшу перспективу. Що пропонується?

Бажано долучити до роботи ще одну інституцію — створений нещодавно Академією наук Львівський інститут Івана Франка. Звісно, цей наймолодший заклад набирає сили. Немає сумніву, що в недалекому майбутньому він стане потужним науковим центром, який, сподіватимемося, прискорить підготовку до видання 100-томного Зібрання творів Івана Франка (нагадаю: Указом Президента України це передбачено ще шість років тому!) та зважитись на фундаментальну “Франківську енциклопедію”.

Можна й треба плекати надію, що в планах Франкового Інституту належне місце посяде робота і над “Шашкевичівською енциклопедією” або навіть ширше — “Енциклопедією Руської Трійці”.

Нині у Львові ведеться велика робота над створенням Літературного музею. Експонуючи, вивчаючи та популяризуючи власні багаті надбання, пов’язані тісними взаєминами з європейською та світовою культурою, майбутній музей зможе стати одним із найважливіших у нашої державі центром вітчизняної писемності, від “Галицько-Волинського літопису” до найновіших сторінок сучасного літературного процесу. А це додасть нових акцентів нашої Шашкевичіани.

Повноважним і впливовим закладом має шанси стати Інститут-Заповідник Маркіяна Шашкевича. Канадська метрика залишиться в історії, але діяльність закладу значно активізується, по-перше, завдяки напрацюванням Шашкевичівської Комісії, по-друге, за рахунок активності музею “Русалки Дністрової”, по-третє, через безпосередню близькість Львівського національного університету імені Івана Франка, книжкового та рукописного фондів Львівської наукової бібліотеки НАН України імені Василя Стефаника.

Читач, мабуть, здогадується, що найкраще місце майбутньої інституції — це т. зв. Святодухівський комплекс, до якого входять: музей “Русалки Дністрової” (передбачається його розширення з облаштуванням власної бібліотеки та архіву), пам’ятник Маркіянові Шашкевичу, відновлена Святодухівська церква, відреставрована каплиця з розписами Петра Холодного, реконструйований кабінет ректора Богословської Академії Йосифа Сліпого, впорядковані території, прилеглі до Святодухівського комплексу, включаючи давню забудову навколо костюлу св. Лазаря і вулицю М. Шашкевича.

Шашкевичезнаство із прикладної галузі перейшло в найчутливішу сферу суспільного буття — на лінію захисту національних інтересів українського народу, утвердження його місця в сучасному глобалізованому світі. Сучасна Шашкевичіана, незважаючи на труднощі й суперечності чергової хвилі національного відродження, стала реальністю. Життєво необхідною і перспективною.

Враховуючи те, що сучасні виклики перед українським суспільством мають агресивне антидержавне спрямування, насамперед у гуманітарній сфері, наукові, громадські, молодіжні, релігійні організації з підвищеною увагою горнуть до пам’яті Першобудителя національно-патріотичної свідомості. Кажучи Франковими словами, сучасне покоління бажає іти в мандрівку століть з його “духа печаттю”.

Маркіян Шашкевич, Тарас Шевченко, Іван Франко допомагають кожному з нас не тільки захищатися, а й наступати. Цей священний імператив треба розтлумачувати, наближати до кожного українського серця.

Бачу сучасну Шашкевичіану як своєрідну мозаїку більших і менших ініціатив, задумів, починань і справ.

Перед нею відкриваються нові обрії — міжнародні, наукові, пізнавальні, виховні. А можливості? Вони залежать від кожного з нас. Насамперед від тих, хто сприйняв заповіді Апостола національного відродження Маркіяна Шашкевича як вибір, альтернативи котрому немає.

Вадим МИЦИК,
доктор філософії в галузі культурології, лауреат премії імені Івана Нечуя-Левицького

Образом поета і співця як носія народного духу для Тараса Шевченка став український кобзар — душа творча і правдива. Він його зображує у віршах, згадує у повістях, не оминає в малюнках. Збірник своїх віршів від першого до останнього прижиттєвого (1840, 1844, 1860) він назвав іменем віковичного співця — “Кобзар”. Розглядаючи творчість поета, Іван Франко у статті “Народна пісня у “Перебенді” Т. Шевченка” про цю творчу особливість пише, що Тарас Шевченко дивився на кобзарів так само, як і народ. Тут же й зазначає: “В писаннях і споминах його ми не маємо згадки про які-небудь ближчі особисті зносини Шевченка з сим або тим кобзарем, але певна річ, що в своїх мандрівках по Звенигородському повіті він мусив стрічати їх чимало... Живі враження таких стріч лунають у передмові до “Гайдамаків”, де Шевченко пише: “Весело подивиться на сліпого кобзаря, як він сидить з хлопцем сліпий під тином, і весело послухать його, як він заспіває думу про те, що давно діялось... Живі враження кобзарів і кобзарських пісень мусили у Шевченка бути дуже сильні і численні коли по десятилітній розлуці з Україною (від 1829 до 1839) він, виступаючи на поле літературне, майже шокрок малює образи кобзарів”. Народного співця він називає так, як побутовано в народі — кобзарем, бандуристом. Їхні святі образи постають перед поетом і на засланні. Особливо після того як Панько Куліш прислав йому книжку “Записки о Южной Руси”. Він ледь не напам’ять її вивчив і занотував у “Щоденнику”: “Она мне так живо, так волшебю живо напомнила мою прекрасную бедную Украину, что я как будто с живыми беседую с ее слипыми лирниками и кобзарями”.

Кобзарство було поширеним в Україні, співців знали й шанували люди. Про це Тарас Шевченко й пише у “Перебенді” — цій “невеличкій і прекрасній поемі”, як її назвав І. Франко:

*Перебендя старий, сліпий —
Хто його не знає?
Він усюди вештається*

Видатний громадянин Канади, великий українець

Дмитро ПАВЛИЧКО

Помер Ераст Гуцуляк. Цю болісну втрату неможливо збагнути, пригадуючи тільки той час, коли він створив та очолив Канадське Товариство Прихильників Руху. Смерть визначної особистості відкриває щось печальне в теперішньому часі. Смерть Ераста Гуцуляка, який підняв на допомогу повсталий рухівській Україні не тільки інтелектуальне середовище, а й усе українство Канади, опечалює, змушує задуматися над відсутністю сьогодні в нашому національно-рідному світі людини, здатної об’єднувати українців планети так, як робив цей великий український патріот.

Мені пощастило. Я знав його ще до того, як він став політиком, але вже тоді, будучи тільки успішним підприємцем, Ераст Гуцуляк відзначався боляшою любов’ю до поневоленої України. Він зневажав тих, які гучно клялися в любові до рідної нації, але нічого не робили для її визволення. До жодної політичної української організації у Канаді він не належав, але перший з усіх канадських українців відчув історичну хвилину, коли не промовами, а конкретними діями можна й необхідно було показати патріотичні почуття.

Ераст Гуцуляк мав талант пророка, який знає, коли і що саме належить зробити, щоб здобути омріяну перемогу. Він умів розпізнавати енергійних і розумних людей і залучав їх до роботи не як їхніх провідників, а як таких же, як вони, спраглий живої діяльності на користь відновлення української держави. Ераст Гуцуляк, прибулий до Канади з “Дерев’яною валізкою” гімназист із Калуша, зумів у жорстокому, ринковому, чужомовному

світі вибитися в мільйонери, фінансував безліч культурницьких, освітніх програм та інституцій у незалежній Україні і в українській Канаді. Перші українські дипломати в Канаді розташувалися в домі, що його подарував Україні Ераст Гуцуляк.

У рухівські часи я часто бачив його в Києві і в Торонто, я їздив з ним по Україні в листопаді 1991 р., напередодні референдуму 1 грудня 1991 р., закликаючи разом з ним голосувати за Акт проголошення незалежної України. Він був прекрасним оратором, завжди говорив спокійно і предметно про найважливіші для людини речі. Він говорив: “Я живу в Канаді, де мені приємно працювати, бо я працюю на себе”. Але цей чоловік ніколи не працював тільки на себе. Він жив Україною, ніхто з багатих закордонних українців не зробив для України більше, як Ераст Гуцуляк.

Я мав честь на його просьбу написати пе-

*Та на кобзі грає.
А хто грає, того знають
І дякують люде...*

Він співає людям, розвеселяє їх, хоч самому дуже важко, та він не скаржиться, все те йому байдуже, бо свідомий своєї ролі у житті: він — співець! “Сяде собі, заспіває...” Журба з ним не розлучається, та він і виду не подає. Береться за кобзу та спів. Для кожної ситуації у нього він свій: одним співає про Чалого, другим про Горлицю; дівчатам — Гриця та веснянку; у шинку — Сербина, Шинкарку; з жонатами — “про тополлю, лиху долю”; “на базарі — про Лазаря”. А ще з тяжким серцем виспіває про злочинства загарбників: “Як Січ руйнували”. Це так на людях. А що ж із ним відбувається, коли він усамітнюється? Кобзарю потрібен простір — “Кругом його степ, як море” і стихійна сила — вітер “По полю гуляє”. Співець перебуває там, де вивищується дух предків:

*На могилі кобзар сидить
Та на кобзі грає.*

Кобзар на самотині не просто співає. Він єднається з предками на могилі. Спілкується з Богом у небесах. Він не хоче, щоб його чули люди, щоб вітер тую мову розвіяв — “бо то Боже слово”. Кобзар єднається з Богом і виповідує його праведність:

*То серце по волі з Богом розмовля,
То серце щебече Господнюю славу.*

Тут він своєю волею і силою думки, як у творчому пориві, злітає у небесні високості й черпає там знання, звертається до моря, до гір і знову возноситься на небо:

*А думка край світа на хмарі гуля,
Орлом сизокрилим літає, ширяє,
Аж небо блакитне широкими б’є;
Споchine на сонці, його запитає,
Де воно ночує, як воно встає;
Послухає моря, що воно говорить,
Спита чорну гору: “Чого ти німа?”
І знову на небо, бо на землі горе,
Бо на їй, широкій, куточка нема
Тому, хто все знає, тому, хто все чує...*

Кобзар є велетом народного Духу, він творець і носій. Совість народу, його честь і го-

лос. Перебендя виведений поетом як посередник між Небом і Землею, між Богом, Людьми і Предками. Однак щось сталося з людьми, що вони не можуть зрозуміти його правди і взяти її за свою силу, сприйняти небесну благодать, Боже слово, навіть творчий виспів:

*А якби почули, що він, одинокий,
Співа на могилі, з морем розмовля, —
На Божеє слово вони б насміялись...*

Високий порив душі, правдиве слово, спів предківський і небесний повинен звучати, незалежно від того, чи слухатимуть тебе. Слово кобзаря рознесеться, бо то “Божеє слово”. Спів долине до душі, й потрібно, аби він звучав із високості предківського Духу:

*Добре еси, мій кобзарю,
Добре, батьку, робиш,
Що співаєти, розмовляєти
На могилу ходиш!
Ходи собі, мій голубе,
Поки не заснуло
Твоє серце, та виспівай...*

На початку своєї творчості Тарас Шевченко найсуттєвіше, з великою духовною силою відтворив образ співця-кобзаря. Поему “Перебендя” він написав 1839 року й опублікував у першому “Кобзарі” (1840). Оспівував він кобзарів у поемах “Катерина”, “Гайдамаки”, “Сліпий”, “Тарасова ніч”, “Мар’яна-черниця”. Та в жодному творі його образ не виведено з такою змістовною величчю і простотою, як у “Перебенді”. Тут він і звичайний музикант (старий та химерний, цебто вигадливий), і носій народних ідеалів і правди, який душою і думкою обіймає весь Світ. Тому він “високий як Сонце” і спів його такий же світлий. Кобзареві-перебенді дано “з Богом розмовляти” та музикою і пісню нести “Боже слово”, сповідувати найосновніше — слово правди. Він простий і великий, як народ. Тому на завершення твору від святої величчя творця, думка якого охоплює небесні поривання і земні потреби, поет змальовує його таким же простим та творчим, як і на початку, — співучим та вигадливим.

редмову до книжки його споминів “Моя дерев’яна валізка”. Ту передмову я закінчив віршем, написаним 27.07.2008 р., котрим закінчив би й своє слово, якби міг бути в Торонті над його могилою. Уклін тобі, мій брате!

ЕРАСТОВІ ГУЦУЛЯКУ

*Є в Канаді Гуцуляк Ераст,
Понад нього козака немає:
Як забракне в нас, то він нам дасть
Того, що імперію ламає.*

*Будь же нам здоровий, і живи,
Друже наш, нескорений Ерасте,
І не вір, що служники Москви
Можуть в нас державу нашу вкрати!*

*Правда, ми не цінимо самі
Того, що так дорого дісталось,
Дехто не насидівся в тюрмі,
Ще хотів би, хоть какую малость.*

*Але все даремно. Вже ростуть
Покоління нашої свободи.
Стелиться для них космічна путь,
Аж на ясні зорі й на тихі води.*

*Рух не вмер, він переходить в Рух,
В нову силу на новім Майдані.
Пізнавай же України дух
В сонця мерехтливому гойданні.*

*І нема на світі кайданів,
Щоб піймали нашу землю в стиски,
І той стяг, що йде із наших днів,
Піднімає внуків із колиски.*

*Не тужи, бо все твоє добро
Не у банку, а в душі Вітчизни.
Приїжджай, підемо на Дніпро,
Позмиваємо з голів сивизни.*

Страсті за Тарасом

199-та Кобзарева річниця таки спонукала українців до уважнішого прочитання власного буття і присутності в ньому національного Генія і Пророка. Закликала до активізації державних намірів гідно вшанувати 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка та 150-річчя його перепоховання на Чернечій горі в Каневі: 4 березня нинішнього року уряд вніс зміни до плану державних заходів увічнення творчої спадщини Т. Г. Шевченка. А 6 березня за участю Президента в Каневі відбулося засідання Громадської гуманітарної ради присвячене вшануванню цих знаменних дат 2014 року за участю Польщі, Литви, Росії, Казахстану — можливо, й на рівні перших осіб держави.

Весь тиждень, що передував дню народження Кобзаря в український інформаційний простір надходили повідомлення про цікаві та багатопланові події, присвячені його пам'яті (про них читачі "Слова Просвіти" мають змогу дізнатися з публікацій у минулому та нинішньому числах тижневика). Зокрема просвітяни в кожній області провели зібрання біля пам'ятників Тарасу Шевченку, літературно-мистецькі вечори, творчі конкурси для учнів і студентства, дарували бібліотекам "Кобзарі", школам — комп'ютерні диски із записами творів Тараса Шевченка. На телеканалі ТВі демонструвався просвітницький фільм Станіслава Клименка "Тарас Шевченко", остання, дванадцята серія якого має бути відзнята режисером Леонідом Мужуком нинішнього року.

Серед столичних подій найбільшу увагу привернули літературно-мистецький вечір у Національній опері 9 березня, витриманий у рамках класичного мінімалізму післякобзарського періоду, та світова прем'єра неординарного, а в чомусь і новаторського твору "Страсті за Тарасом", що відбулася — також на оперній сцені 10 березня з прямою трансляцією Національним радіо та Першим Національним телеканалом. Автор ідеї та режисер-постановник Василь Вовкун, композитор Євген Станкович створили дійство, яке в органічній пластичності й багатоголосі творчих змістів і засобів втілення об'єднало виконавців: Національний заслужений академічний симфонічний оркестр (керівник і диригент Володимир Сіренко), Національну заслужену академічну капелу "Думка" (керівник і диригент Євген Савчук), балетну групу J. A. M. "Давидові псалми", покладені в основу лібрето є чи не найскладнішими поезіями Тараса Шевченка, творами симфонічного звучання, де водно переплетені пророчі візії поета, його епіка й філософія, трагічний і мужній характер, що поєднує в слові неймовірну вразливість і так само неймовірну непоступливість. Композитору Євгену Станковичу вдалося знайти музичний еквівалент поетові пристрасті й любові, болю і гніву, сльозі й радості. Після прем'єрного звучання твору склалося враження, що це справді світовий масштаб — і музики, і її виконання оркестром та хором. Так само захоплюючим був пластичний супровід мелодій Станковича (балетмейстер Вікторія Мартинова, соліст Гордіїв). Щодо слова озвученого, то заслужений артист України Євген Нищук

фото Олександра Литвиненка

(до речі, читець і на вечорі 9 березня та відомий виконавець ролі Тараса Шевченка у постановці Сергія Проскурні) ще, очевидно, в творчому пошуку. Безперечно, варті подяки творці культурно-мистецького проекту "Шевченку-200!" фонду "Велика родина", який має задуми масштабні і значущі, і вже здійснює їх.

Звичайно ж, і митці, і громадськість, і влада — раз по раз цитуючи: "Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю", бодай цього року, коли Україна повинна і може завойовувати світ високим мистецтвом і словом Того, хто для народу є його національною ідеєю, — мали б зробити крок до об'єднання навколо Шевченка. Однак... влада не поспішає обіймати "найменшого брата" — навіть у малому: до оскоми узвичаєними і примітивно-богоязливими є оті ритуальні покладання квітів в оточенні десятків охоронців (які, очевидно, й уособлюють народні маси) до пам'ятників, до могили Тараса Шевченка... Традиційна й відсутність керівників держави на літературно-мистецьких вечорах і світових прем'єрах... А за що Шевченківських лауреатів позбавлено права прочитати свої твори і сказати слово зі сцени Національної опери?!

Україна людей, оті "Гріхи синовні несучи", не лише "зажурилася до самого краю", а й будить звиклих "спати на волі": в Шевченкові дні неоднораз починалися найбільші здвиги громади, яка перейнята і долею української землі, і долею українського слова. Про це й говорили учасники мітингу, організованого "Просвітою" та координаційною радою Форуму "На захист української мови і державності" 9 березня 2013 року в Києві біля пам'ятника Тарасу Шевченку письменники, громадські діячі, політики Володимир Шовкошитний, Павло Мовчан, Іван Заєць, Дми-

тро Павличко, Наталка Чангулі, народний депутат Олег Ляшко. Згодом сюди ж прийшли в оточенні однопартійців і прихильників і виступили представники об'єднаної опозиції — Олег Тягнибок ("Свобода"), Арсеній Яценюк ("Батьківщина"), Ірина Герасченко ("Удар"). Загалом у Шевченківському сквері зібралося близько двох із половиною тисяч учасників мітингу, які схвально сприймали виступи всіх промовців. І тих, які 21 лютого на Всеукраїнському форумі "На захист української мови і державності" оголосили всеукраїнську мовну мобілізацію та одностайно підтримали відозву Комітету захисту України "Геть від московського ярма!", й палке слово Олега Тягнибока про всеукраїнську мобілізацію проти режиму В. Януковича та гострий виступ Арсенія Яценюка про "народні віча і народне повстання проти цього режиму". Заклики опозиціонерів жодного сумніву в мене не викликали, крім одного застереження: і всенародні мобілізації, і віча, і заклик до повстання адресувалися одному (єдиному — в ідеалі) народу, але якось — підкреслено — окремішньо. Оті, мовляв, відмітували, а тепер — наша черга. Ірина Герасченко навіть список іншого громадського комітету оголосила. Свого.

Дай Боже перемог опозиції! І дай їй сил зрозуміти, що люди, які вже чи не тридцять літ поспіль збираються біля Тараса, так само хочуть і нового слова, і українських перемог, які їм не втомлюються обіцяти і влади, й опозиції, що змінюють одна одну біля підніжжя Тараса... Утримаюся від спокуси цитувати Шевченка. Цитувати Тараса Григоровича ми вміємо, навчилися. А чи й справді "Кобзар" прочитали? Не минаючи ані титли, ніж тії коми...

Вл. кор.

УХВАЛА

урочистого зібрання до 199-річчя від дня народження Тараса Шевченка

9 березня 2013 року

м. Київ

I.
Ми, учасники урочистого зібрання, присвяченого 199-річчю від дня народження Великого Кобзаря, та йдучи назустріч 200-річчю українського Генія, затверджуємо Громадський комітет у складі:

1. Левко Лук'яненко — Герой України;
2. Дмитро Павличко — поет, лауреат Шевченківської премії, Герой України;
3. Іван Дзюба — академік НАН України, Герой України;
4. Павло Мовчан — поет, лауреат Шевченківської премії, голова ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка;
5. Микола Жулинський — академік, директор Інституту літератури НАН України;
6. Петро Бойко — заслужений артист України;
7. Петро Кононенко — академік НАН України, директор Інституту українознавства та історії;
8. Іван Заєць — н/д України I—VI скликань;
9. Володимир Шовкошитний — письменник, громадський діяч, заступник голови УНП;
10. Олесь Шевченко — громадський діяч;
11. Юрій Шухевич — голова УНА;
12. Василь Овсієнко — правозахисник;
13. Василь Шкляр — письменник;
14. Андрій Серeda — митець;
15. Євген Сверстюк — правозахисник;
16. Юрій Гнаткевич — н/д України багатьох скликань;
17. Михайло Ратушний — голова УВКР;
18. Олександр Бригинець — н/д України;
19. Олесь Доній — н/д України;
20. Валентин Сперкач — кінорежисер, лауреат Шевченківської премії;
21. Марія Олійник — громадський діяч, м. Донецьк;
22. Сергій Вутке — голова молодіжної організації "Українська народна молодь";
23. Ольга Бігус — голова молодіжної організації партії "Наша Україна";
24. Кирило Стеценко — митець;
25. Євген Лупаков — голова Спільки офіцерів України;
26. Леонід Мужук — кінорежисер, лауреат Шевченківської премії;
27. Роман Іваничук — письменник, лауреат Шевченківської премії, Герой України;
28. Лариса Масенко — професор Києво-Могилянської академії;
29. Іван Юшук — заслужений діяч науки і техніки, голова Київського міського об'єднання ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка.

II.
Підтримати ініціативу ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка та Координаційної ради Форуму "На захист української мови і державності" щодо проведення широкомасштабної акції "Шевченкова Україна". Громадський комітет відкритий до співпраці з усіма політичними партіями та громадськими організаціями національно-демократичного спрямування.

Петро АНТОНЕНКО

Ще 2010 року, згідно з Указом Президента, розпочалася підготовка до відзначення ювілею Кобзаря. 2011 року Уряд затвердив план заходів до цієї дати. Однак за перший рік вдалося зробити небагато. Тож глава держави видав новий Указ про додаткові заходи з підготовки до ювілею, який має стати об’єднавчим чинником нації.

Є три основних напрями відзначення ювілею. Перший стосується творчої спадщини Шевченка. Це завершення видання Повного Академічного зібрання творів Кобзаря, Шевченківської енциклопедії, інших видань, створення нових і реставрація існуючих фільмів, присвячених життю і творчості Шевченка, запис музичних творів на слова поета. Другий напрям — літературно-мистецькі акції, включаючи міжнародний Шевченківський конгрес. Третій напрям передбачає облаштування належним чином усіх пам’ятних місць, об’єктів, пов’язаних із життям і творчістю Шевченка (Тарасова гора в Каневі, Національний музей Шевченка в столиці і численні об’єкти в Києві та областях). Тут передбачено

Той, хто єднає націю

Перша прес-конференція недавно призначеного міністра культури Леоніда НОВОХАТЬКА не випадково була присвячена відзначенню 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка. Адже це дуже велика програма, виконати яку можна лише спільними зусиллями влади і громадськості, наголосив міністр.

ремонт і реконструкцію музейних, мистецьких об’єктів, спорудження нових. Зокрема це співоче поле в Каневі, де відбуватимуться всеукраїнські пісенні фестивалі, архівосховище в Києві, в якому будуть зібрані архівні матеріали про Шевченка, творча спадщина поета, його безцінні рукописи.

Шевченко і світ — теж надзвичайно важливий аспект святкування, наголосив міністр. Ювілей має слугувати зміцненню міжнародного іміджу України, а також об’єднанню світового українства. Україна звернулася з поданням до ООН і ЮНЕСКО — оголосити 2014 рік Роком Тараса Шевченка. Це подання включене в порядок денний чергової сесії ЮНЕСКО, що відбудеться у квітні, і є всі підстави очікувати на таке рішення.

Життєвий шлях Шевченка пов’язаний, окрім України, ще з

чотирма країнами — це Росія, Казахстан, Литва і Польща. З урядом цих держав наша влада веде плідні переговори про спільне міжнародне святкування ювілейної дати. Буде враховано досвід відзначення 200-річного ювілею таких геніїв, як Олександр Пушкін у Росії, Фредерік Шопен у Польщі. Налагоджено контакти щодо ювілейних заходів з українськими громадами зарубіжжя.

До ювілею в столиці Казахстану Астані відкриють пам’ятник Тарасові Шевченку. Казахська влада відвела для нього дуже гарне місце, вже завершено конкурс проєктів пам’ятника.

Не оминули на прес-конференції і гострих тем. Міністр справедливо висловив занепокоєння зі зволіканням видання творчої спадщини Шевченка. Ще понад 10 років тому Указом Президента за-

початковано перше в історії Повне Академічне зібрання творів Тараса Шевченка. Воно має представити не лише літературну, публіцистичну творчість генія, а й твори Шевченка-художника. Але із запланованих 12-ти томів світ побачило поки що лише 7, причому останній із них ще 2005 року. Уже йде восьмий рік, як не видано жодного тому. Тепер необхідно надолужувати прогаєне. Тим не менше, цього року, запевнив міністр, вийдуть у світ 8 і 9 томи, а наступного ювілейного року — останні три томи. Так само буде нарешті завершено видання Шевченківської енциклопедії,

яка вийде не у чотирьох томах, як планувалося, а в шести.

Напруга передбачається і на спорудженні та реконструкції деяких об’єктів. Серйозне оновлення очікує на наш головний шевченківський музей — Національний столичний. Подібне й у низці інших музеїв, галерей. Це потребує чималого фінансування, але йому мають передувати серйозні роботи з підготовки проектно-кошторисної документації, без якої кошти просто не виділяють. Із жодного такого об’єкта, сказав міністр, документація ще не готова.

Щодо фінансування друкованих видань, будівництва, реконструкції, загалом програми відзначення ювілею, зазначив Л. Новохатько, то через відставання в попередні роки доведеться шукати додаткові кошти нині, останнього перед ювілеєм року. Насамперед бюджетні. Президент Янукович, який на урочистостях у Каневі висловив невдоволення станом підготовки до ювілею, пообіцяв, що уряд внесе до парламенту пропозиції щодо змін до Держбюджету 2013 року, спрямовані на фінансування ювілейних програм.

Запорізька громада вирішила: пам’ятнику бути!

Галина ЄГОРОВА,
відповідальний секретар ЗОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

З ініціативи Запорізького ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка відбулося вшанування Великого Кобзаря біля його пам’ятника. До гранітного погруддя Великого Пророка у Запоріжжі прийшли просвітяни, працівники “Просвіти”, представники інших громадських організацій і партій.

Відкрив мітинг голова Запорізької “Просвіти” Олег Ткаченко, який привітав усіх зі знаменним святом і запропонував присутнім вийти з пропозицією на всеукраїнський загал: “До 200-річчя Тараса Шевченка домігтися, аби 9 березня було червоною датою у календарі і надалі зробити день народження нашого духовного батька державним святом”. Усі одногослоно це підтримали. Просвітянський народний хор “Запорозькі козаки” виконав кілька пісень на слова Т. Шевченка: “Думи”, “Реве та стогне”, “Ой чого ж ти почорніло, зеленее поле” та інші.

Звучали виступи-вітання громадських лідерів, голів обласних партійних організацій і всіх охочих. Учасники декламували поезії Шевченка та запорізьких авторів. Проголошували заклики до непокори існуючому кримінально-олігархічному режиму, розгорнули плакати з написами: “Шось забарились ми мечі кувати, — вставай... та вила ж не забудь!!!”: “Вони будують Україну

без нас, без українців!”, “Мова рідна, світи в ріднім домі”. Олег Ткаченко розповів про роботу Запорізького Шевченківського комітету, який було створено 1 березня 2011 року, про те, що вже сьогодні разом з усією Запорізькою громадою на 99 % вирішено питання встановлення пам’ятника Тарасу Шевченку в м. Запоріжжя з нагоди 200-ї річниці від дня народження митця. Повідомив про ухвалення комітетом план проведення Шевченківських заходів у місті та області. Запросив присутніх на “суботник” із благоустрою навколо “Шевченкової груші”.

О. Ткаченко розповів про проведені Форуми представників громадських організацій України та небаждужих українців, які вже кілька разів збиралися, зокрема й у Києві, про те, що незабаром планується проведення відповідного з’їзду з порядком денним: “Спільні дії всієї української громади у питанні повалення існуючої антиукраїнської, злочинної системи влади і впровадження національної, соціально-справедливої моделі”. 16 березня в Запоріжжі відбудеться конференція, яка оберє делегатів на цей з’їзд.

На завершення всі разом співали “Реве та стогне Дніпр широкий” і поклали квіти до постаменту Тараса Шевченка.

До акції, прийнявши естафету у Запорізької “Просвіти”, приєдналися “Батьківщина” та “Фронт Змін”.

Від містечка до села...

На замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою “Українська книга 2012 року” видано унікальний путівник “Шляхами Тараса Шевченка. Чернігівщина”. Книга підготовлена Чернігівським історичним музеєм ім. Василя Тарновського і побачила світ у столичному видавництві “Богдана”.

Петро АНТОНЕНКО

На мапі Чернігівщини 41 населений пункт, де побував Тарас. Звичайно ж, це Чернігів, який поет відвідував неодноразово. А ще кілька відомих у нашій історії старовинних українських дворянських садів, що у XIX столітті були справжньою Меккою української інтелектуальної еліти. Досить назвати знамениту Качанівку родини Тарновських, відомих меценатів, збирачів і хранителів української старовини, де побувало багато видатних сучасників Шевченка. А ще ж Сокиринці родини Галаганів, Седнів відомої меценатської родини Лизогубів, полкові козацькі міста Ніжин і Прилуки, Мотронівка Пантелеймона Куліша, гетьманська столиця Батурин.

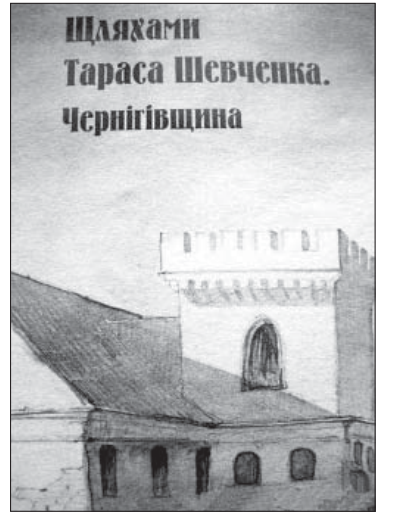
Путівник містить інформацію про ці та інші міста, містечка і села, в яких бував Шевченко, використано щоденникові записи, нотатки, листи, твори Шевченка, архівні джерела, наукові публікації. Подано відомості про пам’ятки історії та культури, пов’язані з перебуван-

ням Шевченка; про чернігівців — лауреатів Національної Шевченківської премії України. Видання щедро ілюстроване — понад 1000 світлин.

Поштовхом до створення путівника стали лекції завідувачки відділу науково-освітньої роботи музею Наталії Самохіної, яка вже кілька років веде лекторій “на колесах” “Дорогами рідного краю”, та досвід спільної роботи музею з видавництвом “Богдана” над путівником “Чернігівська область”.

Книгу підготував авторський колектив на чолі з директором музею Сергієм Лаєвським, інші автори нарисів — Людмила Линоук, Світлана Половнікова, Наталія Самохіна.

Родина Тарновських, добрих друзів Тараса Шевченка, постійно підтримувала його за життя, немало зробила і для вшанування його пам’яті. Тож символічно, що видання підготував Музей, який носить ім’я останнього з родини власника Качанівки — Василя Тарновського. Саме з подарованої ним великої колекції старожитностей на початку XX століття

було засновано і цей музей. Тож вихід книги — це ще й дарунок до 175-річчя з дня народження відомого мецената Василя Тарновського, яке відзначається 1 квітня цього року.

Днями в музеї відбулася презентація путівника за участю науковців, просвітян міста. На ній виступив один із провідних шевченкознавців, заступник директора Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ, кандидат філологічних наук Сергій Гальченко. Слово про вшанування пам’яті Кобзаря виголосив і поет, голова обласної організації НСПУ, лауреат Національної премії України імені Шевченка Дмитро Іванов.

Путівник, виданий державним коштом, зараз поширюється по бібліотеках України.

Харків’яни вшанували Кобзаря

9 березня 2013 року українська громада Харкова за ініціативою Харківського обласного об’єднання “Просвіта” ім. Т. Шевченка вшанувала 199-ту річницю з дня народження великого українського поета, художника та громадського діяча Тараса Григоровича Шевченка.

хідно для підвищення рівня національної свідомості українців, здатності самоорганізуватись і спільно вирішувати проблеми”, — зазначив Дмитро Пилипець, заступник голови ХОО “Просвіта” ім. Т. Шевченка.

Родзинкою святкувань став естетичний флеш-моб “Читаємо Тараса разом”, під час якого молодь чи-

тала вірші Тараса Шевченка та залучала до спільного декламування його творів усіх присутніх і перехожих.

Завершилися урочистості покладанням квітів до пам’ятника великому поетові та спільним виконанням гімну України.

Прес-служба ХОО ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук, лауреат
Національної премії України імені
Тараса Шевченка

Про пам’ятник Тарасу Шевченку й Михайлу Щепкіну в Москві

5 березня в Національному культурному центрі України в Москві відбулися урочистий вечір і святковий концерт, присвячені 199-й річниці з дня народження Тараса Григоровича Шевченка.

Українську громаду в Росії привітав Надзвичайний і Повноважний Посол України в Російській Федерації Володимир Єльченко.

В урочистому концерті з літературно-музичною композицією “Бандуристе, орле сизий...” узяли участь солісти Національної заслуженої капели бандуристів ім. Г. Майбороди під керівництвом народного артиста України, професора Віктора Скоромного.

Із доповіддю “Про спорудження в Москві пам’ятника Тарасу Шевченку і Михайлу Щепкіну” виступив генеральний директор Національного культурного центру України в Москві, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимир Мельниченко.

Пропонуємо основні тези доповіді.

Що може стати справді гідним ушануванням у Москві пам’яті Тараса Шевченка, а до 150-річчя з його 200-річним ювілеєм?

Нагадаю, що 1961 року, до 100-річчя з дня смерті Кобзаря, вулицю Дорогомилівську на правому березі Москви-ріки перейменували на набережну Тараса Шевченка, а до 150-річчя з дня його народження на цій набережній, у сквері перед будинком готелю “Україна”, 1964 року відкрили величний пам’ятник Кобзарю.

Тож наступного 2014 року, на мій погляд, лише спорудження пам’ятника Тарасу Шевченку і Михайлу Щепкіну буде співставним за масштабом і значущістю з попередніми ювілеями.

Чому саме про цей пам’ятник ідеться? Річ у тім, що найдовше Тарас Григорович перебував у Москві навесні 1858 року, і жив він тоді у Михайла Семеновича з 11 до 26 березня. У Москві їхня дружба започаткувалася й переросла в братні стосунки. Чи й треба переконувати в тому, що Шевченко в Москві найтепліший і найдорожчий вигляд матиме поруч зі своїм другом Щепкіним: “Вот это, что называется, друг. И я бесконечно счастлив, имея такого искреннего друга...”

Упродовж багатьох десятиліть у Москві неправильно вказували адресу помешкання Щепкіна, яку змушені були приймати й в Україні. Сам Шевченко в щоденнику називав адресу: “Нашел его (Щепкіна. — В. М.) у старого Пимена в доме Щепотьевой и у него поселился...” Хоча цю адресу багато років ставили під сум-

нів або хибно трактували, нам вдалося, напевне, й остаточно встановити й науково обґрунтувати, де розташувався будинок, у якому мешкав Щепкін і гостював Шевченко.

У Центральному архіві науково-технічної документації Москви відшукали документ про володіння № 411 у Сретенській частині міста: “Щепотьевой, поручицы, жены канцеляриста”. Здобуто й вагоміші докази Шевченкової правоти. Скажімо, у Центральному історичному архіві Москви знайдено відомість про сповіді парафіян церкви Старого Пимена навесні 1857 року, в якій записано і сім’ю Щепкіна: “Дом Щепотьевой. Артист Московских Императорских театров Михаил Семёнович Щепкин. Жена его Елена Дмитриевна. Дочь их девица Вера”.

Будинок уже давно знесли, а був він на розі Воронцовського й Старопименовського провулків біля сучасного будинку № 12/6.

Саме тут ми пропонуємо до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка споруди-

ти пам’ятник друзям, які, на мій погляд, обидва дорогі Москві й Києву, російському й українському народам. Здається, сам Господь залишив перед цим будинком затишний зелений шматочок землі, що не виходить за червону лінію провулків. Якщо навіть і не тут, то в дворі за будинком місця для пам’ятника достатньо.

Так говорили ми чотири роки тому, коли вперше була висловлена ідея спорудження пам’ятника у книзі “Тарас Шевченко: “Мій великий друг Щепкін”, і наполягали впродовж усього минулого року. Проте тяганина з вирішенням цього питання вже забрала дорогоцінний час, і тепер, у цей момент, передбачаючи нові неминучі труднощі з виділенням ділянки у названому місці, тобто в центрі Москви, пропонуємо московській владі вибрати будь-яке прийнятне для неї місце для спорудження пам’ятника Тарасу Шевченку та Михайлу Щепкіну.

Московський березень 1858 року був для Шевченка щасливим! Він став яскравою, концентрованою антитезою до тих со-

тень і тисяч страждених днів, які поет провів у засланні.

Щепкін ставився до Тараса Григоровича, як батько: “Михайло Семенович ухаживает за мною, как за капризным больным ребенком” (різниця у віці — 26 років). Тільки щепкінські зв’язки мали фактично системний характер і охоплювали кращих представників еліти російського суспільства, незалежно від їхніх ідеологічних пристрастей і політичних поглядів.

Досить сказати, що в московському щоденнику Шевченка названо понад 30 прізвищ. Із них 8 — це давні знайомі Тараса Григоровича, з якими він зустрічався в Москві, зокрема Бодянский, Максимович, Мокрицкий, Репніна, Щепкін... Крім того, Шевченко назвав у щоденнику чимало людей, з якими він уперше познайомився в Москві, серед них Аксакови, Афанасьев, Бабст, Волконський, Забелін, Кетчер, Корш, Крузе, Марія Максимович, Мін, Станкевич, Хомяков, Погодін, Чичерін, Шумський... А ще залишилися незгаданими Бартенев, Галаган, Єлагіна...

Зустрічі та знайомства в Москві були, безсумнівно, важливими та знаковими для духовного космосу поета, який після десятирічного заслання повертався до повноцінного життя.

Тут, у Москві, поет уперше після заслання відчув, що його не забули і його творчість високо шанують. Тож, від’їжджаючи з міста, Шевченко записав: “...Оставил я гостеприимную Москву. В Москве более всего радовало меня то, что я встретил в просвещённых москвичах самое тёплое радушие лично ко мне и непритворное сочувствие к моей поэзии”.

Тарас Григорович добре розумів, кому він завдячує своїм щасливим перебуванням у місті: “И за всю эту полную радость обязан я моему знаменитому другу М. С. Щепкину”.

Отже, спорудження пам’ятника Тарасу Шевченку і Михайлу Щепкіну було б унікальним, особливим виявом пошани російської держави до геніального Кобзаря і найдостойнішим відзначенням у Москві його 200-річного ювілею.

Якщо пам’ятник Шевченку й Щепкіну не стоятиме через рік у Москві, то, на мій погляд, це буде великим соромом для всіх, уже причетних до цієї важливої справи. Добре розуміючи, що така печальна перспектива вже майорить на перед’ювілейному горизонті, пропоную через рік, у крайньому випадку (!), хоча б офіційно й урочисто закласти камінь в основу нового пам’ятника.

Питання такої ваги можна вирішити лише на міждержавному рівні. Закликаємо Президентів України і Росії зробити це!

Євген МЛИН,
Рівненська обл.

«Із Кременця в Дубно...»

дорогою з Почаєва до Житомира відвідав саме ці населені пункти.

Тому Рівненська обласна організація Національної спілки письменників України 1989 року зініціювала шевченківську естафету “Дорогами поета на Рівненщині”. Відтоді цей захід — щорічна традиція, своєрідна данина пам’яті про перебування Тараса Шевченка в колишній Великій Волині, де молодий художник та етнограф за завданням Київської археографічної комісії здійснював замальовки культурно-історичних пам’яток краю.

Цьогоріч символічною зупинкою Шевченківської естафети на Рівненщині став Здолбунівський район. Бо саме там у селі Гільча є джерело святого Миколая, з якого Тарас Шевченко втамував спрагу восени 1846 року.

Мистецьке свято в рамках Шевченківської естафети розпочалося із покладання квітів до пам’ятника Кобзареві та урочистого мітингу, на якому про велич духу українського генія, про його геніальну спадщину, про те, наскільки Кобзареві заповіді актуальні для нинішнього часу, натхненно говорили голова Рівненської обласної організації Національної спілки письменників України Лідія Рибенко, письменники Степан Бабій, Валентина Люліч, Микола Береза, Євген Цимбалюк, Юлія Бондючна, Василь Басараба.

Потім відбувся літературно-мистецький вечір у будинку культури ПАТ “Волинь-цемент”. Тут діяла виставка здолбунівських народних умільців, звучало письменницьке слово, свій талант демонстрували декламатори, співаки, танцівники. До глибини душі пройняла пісня “Бандуристе, орле сизий” у виконанні хору Здолбунівського районного будинку культури. Не менш трепетним виявився “Шлях до Тараса” у виконанні учасників ансамблю “Візерунки”. Натхненно прозвуч-

На виставці декоративно-ужиткового мистецтва, присвяченій 199-й річниці від дня народження Кобзаря, юні шанувальники Кобзарєвого слова: Ольга Грициунь із села Здовбиця та Олександра Нагорна з міста Здолбунова

чав уривок із поеми “Кавказ” у виконанні читця-декламатора Миколи Панасюка...

Апогеем урочистостей стала передача шевченківської естафети — від Здолбунівського району до Острозького. Вона — символічна, але протягом року неодмінно наповнюватиметься низкою нових конкретних заходів на знак пошани Кобзарєвого слова. Про це заявили голова Острозької райдержадміністрації Василь Дума та голова Острозької районної ради Рустам Хутиз. Господарі свята в особі голови Здолбунівської райдержадміністрації Віталія Шуля і голови Здолбунівської районної ради Василя Тимошука зазначили, що той великий творчий потенціал, отриманий під час

шевченківської естафети, стане підмурівком для нових цікавих проєктів на ниві культури, історії, духовності.

— У цьому й мета естафети: аби через шевченківські заповіді утверджувати дух українства, людські цінності, національні традиції, — зазначила голова Рівненської обласної організації Національної спілки письменників України Лідія Рибенко. — Наступного року рівненська естафета об’єднається з іншою подією — 200-річчям від дня народження генія українського народу, і підготовка до цих дат неодмінно стане приводом для того, щоб Кобзар зі своїми заповідями не віддалявся, а наближався до нашого серця та сумління.

Рівненські письменники, представники влади, працівники культури біля пам’ятника Тарасові Шевченку у Здолбунові

Про особливості національного канібалізму

● РЕПЛІКА
Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

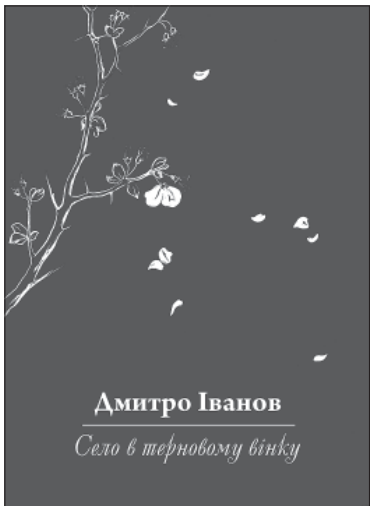
Це, здавалося б, надто дрібний факт для того, щоб затримувати на ньому увагу читача. Сьогодні в наших — і не наших — ЗМІ маса “джинси” й елементарного зведення поррахунків. Усе наше суспільство стало значно жорсткішим, ба навіть безжально-жорстоким у стосунках. І все ж не можу промовчати в такій колізії.

Мій добрий знайомий (до речі, один із провідників чернігівської “Просвіти”) Василь Чепурний намагається такими уїдлими ескападами на поета Дмитра Іванова, з якими загалом логічніше було б висловлюватися на адресу україножерів та їхніх поплічників. Це справді якась патологічна особливість нашої ментальності — пожадливе поїдання ближнього. Хай там наші вороги нас донищують, хай смертельна загроза для нації вже стоїть на порозі українського дому, а наш національний канібалізм штовхає нас на своїх. Очевидно ж, свої — смачніші.

Виголошує Василь Чепурний “Слово на гробове віко Станіславу Реп’яху”. Схарактеризувавши небіжчика як вважав за потрібне, а далі — його ж вустами — про того, хто тепер очолюватиме Чернігівську обласну організацію Спільноти письменників. Тобто про Дмитра Іванова: “...коли вже в інвалідному візку він (Реп’ях. — М. С.) здавав справи стосовно письменницької організації, попередив про свого наступника — обираєте, мовляв, сталініста і неукраїнця...”

Було це насправді чи не було, але навіть таврувати того, хто жодною мірою не заслуговує таких звинувачень. Це з усією відповідальністю заявляю як людина, яка майже сорок років не просто знає Дмитра Іванова і його поезію, а й дружить із ним, а отже, й має всі підстави та права характеризувати його політичні переконання. А тим, хто особисто не знає Іванова, пропоную перечитати всі його книжки.

Те, що Чепурний не випадково очорнює Іванова, potwierджує такий пасаж із його книжки “В осім барку” (Мена, ТОВ “Домінант”, 2012, с. 248): “Дмитро Іванов та Валентина Мастерова — єдині з

чернігівських літераторів, що висувалися на здобуття Національної Шевченківської премії. Мастерова з повістю “Суча дочка”, Іванов зі збіркою “Здрастуйте, я повернувся!”. Отримав Іванов з другого заходу за тему Голодомору — ще встиг скористатися вітром часу, хоча нагороду уже вручав інший Президент...”

Шановний Василю, Ви тут, як мовиться, наколотили горох із капустою. Очевидно, Ви маєте на увазі поему Іванова “Монолог з тридцять третього”, у якій звучить тема Голодомору (2008). Але цей твір не висувався на здобуття премії. Премію Іванову присуджено за збірку поезій “Село в терновому вінку” (2009 р.) Усе це я добре пам’ятаю, оскільки був тоді членом комітету з Шевченківської премії. А висувала його на здобуття премії “Просвіта”. Й високе поцінування поезії Іванова прозвучало зі сторінок “Слова Просвіти”.

Зневажливо-іронічний тон Чепурного про поезію Іванова абсолютно недоречний. Жодного натяку на політичну кон’юнктуру там немає. Це поезія соціальної гостроти й відвертості, пристрасного громадянського пафосу. Це справді соціально відповідальна поезія.

Стикаючись майже на кожному кроці з такого характеру колізіями, в яких свої борються зі своїми, думаю, а навіщо нам вороги? Ми й самі розправимося зі своїми...

Отака ще раз впливає з цього сюжету мораль.

Анна МУКАН
Фото Валерія ПОПОВА,
прес-центр Інституту філології

До Актової зали Червоного корпусу завітали шановні гості урочистого засідання — лауреати Шевченківської премії цього і попередніх років. У президії головував ректор Київського університету акад. Леонід Губерський. “Наш Університет уже 75 років носить ім’я всесвітньо відомого українського пророка. Тому справа честі для нас — достойно вшанувати пам’ять цієї великої Людини”, — відкрив засідання ректор і розповів про масштабну підготовку навчального закладу до святкування 200-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка. Леонід Васильович надав слово відомому поету, перекладачу, дійсному члену НАНУ, голові Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка Борису Олійнику.

“Цьогоріч як ніколи конкуренція була запеклою. З поданих ро-

«Шевченкова криниця випоїла духовно всіх нас»

11 березня в Актівій залі головного корпусу Київського університету відбулося урочисте засідання з нагоди 199-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка.

біт жодна не була провальною, всі вражали високою якістю. Тому я думаю, що кандидати, які пройшли нинішнє сито, найдостойніші”, — поділився враженнями від роботи в комісії Борис Ілліч. Голова комітету коротко охарактеризував риси творчої натури кожного з трьох лауреатів 2013 року. Так, на його думку, поет Леонід Горлач “виділяється тонким відчуттям музики слова”, “жорсткістю, кутастістю строфи”, “чіткими інвективами, адресованими нашим можновладцям”; художник Петро Печорний — “лю-

Військовики виходять на фініш

Збройні сили України дев’ятий рік беруть участь у Міжнародному конкурсі з української мови ім. П. Яцика, який проводить Ліга українських меценатів. Популярний мовний турнір там відбувається за іншою, ніж у школярів і студентів, програмою, в іншому часовому коридорі. Якщо школярі й студенти в своєму марафоні вже фінішували, то військовики тільки підійшли до його заключного етапу.

Він відбудеться **15 березня о 12 годині в Будинку офіцерів**. Усі ті, хто переміг у попередніх етапах і

потрапив у фінал мовного турніру, змагатимуться за право називатися найкращими знавцями державної мови в Збройних силах України. Їх побачать глядачі на сцені Національного театру ім. І. Франка в середині травня під час урочистого закриття XIII мовного марафону.

У сценарії дійства в Будинку офіцерів, окрім тестування учасників заключного етапу, передбачено їхнє нагородження за здобутки в попередньому етапі. Усі вони отримають винагороди Ліги українських

дина спокійна, яка працює чесно”, “прекрасний науковець”; режисер Дмитро Богомазов — “чудовий театральний педагог і постановник”. “Це люди, з якими можна спокійно йти, не боячись, що хтось із них підступно вистрілить у спину”, — підсумував Борис Олійник.

Про непересічне значення Тараса Шевченка для українського мікро- та макросвіту розповідав письменник, лауреат Шевченківської премії 1980 року, Герой України Юрій Мушкетик. “Диво дивне, як хлопець із забутого Богом і людьми села, де єдиною книжкою були Четві Мінеї, а вчителем — диакон-пияк, зміг піднятися до рівня енциклопедистів і перевершити їх”. Письменник глибоко переконаний, що Тарас Шевченко з його нетлінними ідеями був завжди на часі для українців, особливо зараз, коли “дедалі менше в Україні стає українців, коли вона зменшується, як шагренева шкіра, а її мову топчуть недолюди”. “Шевченкова криниця випоїла духовно всіх нас”, і тому, вважає Юрій Мушкетик, ми маємо сили опиратися наступу на українські святині й боротися за гідне життя на власній Батьківщині.

В урочистому концерті взяли участь музичні колективи й співаки Національної заслуженої капели бандуристів України, Київського інституту музики ім. Р. М. Глієра, Національного академічного народного хору ім. Г. Верьовки, а також ансамбль української народної музики Інституту філології “Роксоланія”.

меценатів, корпорації “Оболонь” та фундації ім. І. Багряного (США).

Вручатимуть нагороди голова координаційної ради конкурсу, виконавчий директор Ліги українських меценатів Михайло Слабошпицький, голова наглядової ради конкурсу й голова НСПУ Віктор Баранов, голова журі конкурсу, директор Інституту української мови, доктор філології Павло Гриценко та секретар НСПУ Сергій Грабар.

**Прес-служба
Ліги українських меценатів**

Іван ЗАХАРЧЕНКО,
письменник, член НСПУ,
Київська область

Українська дійсність важка. Тривоги не марні, владці гвалтують суспільство, все перелаштовують на свій лад, зміцнюють фундамент — прагнуть бути довго. Помучені питають: “Що ви робите, схаментіться?”. Та вони не озиваються, поглухли від надмірної ситості.

Відбулися вибори, але розчарування і досі не минає. Опозиційніби з норомом, але малорішуча.

Продажність — наш давній ворог. Не порушимо минуле, і нині владні персонажі гендлюють Україною. Підлі, хто купує і продає своє серце і розум. Тому не всі опозиціонери, що пробілилися до парламенту, налаштовані любити Україну чи жертвувати заради загальнодоброго спокусливими привілеями.

Тепер наш парламент змішаний — суцільний суржик. Він уже поділяється не за національними ознаками, а за вмістом награвованого. Хоча за паспортними даними ніби переважають українці, але справжніх — дрібка, тих, котрі ладні служити Вітчизні. Решта — дресировані манекени.

Анатомія нашого безталання

Люди прозрівають, пориваються до правди, добра. Становлення країни, що настраждалася, буде важким. Є гарні приклади: на виборчих дільницях мого району люди склали іспит на мужність, зрілість і порядність. Гонор регіоналів ущерблено, вони набрали мізер голосів і то — нечесно. Мое село зробило крок до волі — віддало за “Свободу” 25 голосів. Звичайно, мало, регіонали скопили на 10 більше. Та наразі й це гарний знак: національний дух живе, пробуджується. Ми б давно святкували перемогу, аби на зорі незалежності вимели з політичної сівозміни нащадків більшовицьких узурпаторів, що допомагають нищити країну.

На президентських виборах 2004 року Петро Симоненко у моєму селі, де майже 500 виборців, отримав один голос, а нині — 14. Це безвихідь, коли народ, загнаний у бідність, не може забути минулого, правда, водночас це і прояв недовіри до влади.

Про схожу ситуацію минулого року на сторінках “СП” розповів народний депутат Юрій Гнат-

кевич. Він у своєму селі поставив 25 пам’ятників бандерівцям, але значна частина односельців проголосувала за комуністів. “Як могло таке статися?” — запитує сам себе і зізнається: “Я не маю відповіді на це питання”.

Відповідь дає саме життя. Незалежність, через безголів’я гетьманчиків, породила клас бандитів і грабіжників державного майна. На тлі соціального занепаду і запустіння виростили казкові маєтки, з’явилися дорогі іномарки, яхти, літаки, мільярдні статки. Панство безсоромно жирує. За таких умов озлоблені і пригнічені, зважуючи вчорашнє і теперішнє, під облудні гасла політичних шахраїв зробили крок назад.

Маємо четвертого гаранта, але жоден із них не залишив і не залишить після себе доброго сліду. Кучмівська деколективізація вшент зруйнувала могутній аграрний комплекс: запустіння, у руїнах лежать колгоспні дворища, мертві села.

В Україні в соціальному плані спонтанно утворилися дві держави.

Одна для багатих, друга — для плебсу. Оця аномалія розділила країну на два непримиренних світи зі своїми стихійно виробленими законами. Олігархи користуються плутократією, а “гнаним і голодним” підкинули демократію, яка, за визнанням Платона, перетворюється на тиранію. Саме її ми й маємо.

Демократія, коли нема справедливості, — це маска, якою користуються найзлостивіші, аби приховати свої злочини. Бо що вона варта, коли ні життя, ні роботи, ні спокою. Хто винен, що нас на 7 мільйонів стало менше? Чому у нас так багато алкоголиків, наркоманів, хворих на СНІД? Та світ глухий, наші болі нікому не болять, бо ми самі винні, що дали волю душити і грабувати.

Докір владі, що наші люди бродять світами. Відомо: коли люди змінюють навіть район проживання, потрібно 200 років, аби їхні нащадки психологічно й морально пристосувалися до нових місць. Птахи — і ті завжди повертаються до рідного гнізда.

Недавно червоний ватаг заявив: “Я з націоналістами працювати не буду”. Та не націоналісти, а більшовицькі кати на нашій зем-

лі вигубили мільйони невинних людей. Хто вчинив Голодомор-Геноцид і роками замовчував правду про страшну моровищу? Відбувається не так пробудження націоналізму, як всенародного патріотизму. Народ підіймається, годі терпіти гнобителів і мародерів.

Фашизм зазнав суду і кари, а більшовицьких катів не торкнувся меч правосуддя. Та скоро наша земля очиститься від зла. Стіймо на сторожі. Ворохобники розперезалися, підступну розпалюють національну ворожнечу. Ось знехтуваний виборцями Царьков з притаманною комуністам фобією назвав “свободівський рух” загрозою, що проникла в парламент. Назвав так не лише тих, хто прихилився до “Свободи”, а й загалом до матінки-України, що вигодувала такого нікчему. Годі терпіти! Учора нас топтали вірні лєнінці, сьогодні царькови обпльовують націю.

Тому Україна втрачає своє національне обличчя, і ніхто, окрім націоналістів, не зможе відживити його. А нація без обличчя, людина без рідної мови — мов квітка без цвіту, зів’яне і засохне на узбіччі цивілізації.

Комітет у справах премії ім. І. Огієнка, заснованої Всеукраїнським товариством Івана Огієнка, Житомирськими обласними державною адміністрацією та радою, Національною спілкою письменників України, Фондом сприяння розвитку мистецтв, Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, своєю ухвалою від 12 березня визначив лауреатів премії за 2013 рік. Ними стали:

У галузі літератури:
Марія Григорівна ПАВЛЕНКО, поетеса, м. Житомир;
Володимир Семенович РАБЕНЧУК, поет, публіцист, м. Вінниця.

Присуджено премії імені Івана Огієнка

У галузі науки:
Анатолій Миколайович КОЛОДНИЙ, президент Української асоціації релігієзнавців, доктор філософських наук, заступник директора-керівник Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, м. Київ.

У галузі освіти:
Сергій Борисович КОЗАК, публіцист, головний редактор тижневика “Літературна Україна”, м. Київ.

У галузі громадської, політичної та духовної діяльності:

Василь Йосипович КЛІЧАК, директор ВЦ “Просвіта”.

У галузі мистецтва: **Олександр Миколайович Яковчук**, композитор, м. Київ.

Голова Комітету — **Павло МОВЧАН**, заступник голови Комітету — **Микола ПОКРОПИВНИЙ**, відповідальний секретар — **Юрій ГРАДОВСЬКИЙ**

Перші томи «Шевченківської енциклопедії»

У столиці презентували перші два томи Шевченківської енциклопедії, випущені за бюджетною програмою “Українська книга” 2012 року. Загалом масштабний науково-довідковий проєкт Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України передбачає випуск шести томів енциклопедії, які міститимуть понад 6500 статей про життя, творчість, особистість Великого Кобзаря, його оточення та тогочасну епоху.

Перший том містить 1142 статті, другий — 1081 статтю. Керівник проєкту — доктор філологічних наук Валерія Смілянська. До складу редакційної колегії видання увійшли провідні вчені-літературознавці, серед яких Дмитро Стус, Павло Гриценко, Микола Бондар та ін. Розлогу передмову до енциклопедії написав

академік Іван Дзюба.

За словами упорядників, під час підготовки видавничої серії вони активно співпрацювали з Національним музеєм Тараса Шевченка та з багатьма іншими академічними інституціями не лише України, а й Європи, Росії, США й Канади.

Низка статей-персоналій охоплює інформацію про оточення Кобзаря, дослідників його творчості, перекладачів та ін. Видання поділене на тематичні розділи, кожен із яких містить низку довідкових статей різного обсягу: поетика Шевченка; біографія; історія і Шевченко; місця перебування; згадувані Шевченком історичні, міфологічні, біблійні, агіографічні персонажі; Шевченко і літератури — українська, російська, слов'янські, світова літе-

ратура; Шевченко і мистецтво (скульптура, музика, театр, кіно); шевченкознавство; вшанування пам'яті тощо.

Перші видання вийшли накладом по 5 тисяч примірників кожне. Наразі практично закінчена підготовка ще двох томів — третього та четвертого.

На досягнутому співробітники Інституту літератури не зупиняються. За їхніми словами, вже майже повністю розроблений і наповнюється сайт електронної версії енциклопедії — <http://www.shevchcycl.kiev.ua/>.

Таким чином, досліджений матеріал стане ще доступнішим для широкого загалу читачів і заохотить їх до глибшого вивчення не лише поезики Кобзаря, а й його прозових творів, картин, нарисів тощо.

Прес-служба Держкомтелерадіо

Олександра КАСЬЯНОВА
Фото **Валерія ПОПОВА**,
прес-центр Інституту філології

1 березня у Національному музеї ім. Тараса Шевченка відкрилася виставка “Боже, храни Україну”, організатори якої поставили собі за мету зцілити людину, її душу. Цей триєдиний мистецько-патріотичний проєкт поєднав іконопис, старовинні фотографії та сучасний живопис. У проєкті представлено творчість сімейної іконописної майстерні “Небо на землі” (м. Миколаїв), добірку старовинних фотографій заслуженого художника та колекціонера Володимира Козюка (м. Вінниця), а також картини живописця Єгора Толкунова (м. Херсон).

Відкриття виставки розпочалося співом Хору церкви Архістратига Михаїла. Першим висловив свої враження від експозицій Дмитро Стус: “Це духовний проєкт, завдяки якому людина може очиститися. Люди, які створили виставку, здатні зробити світ кращим. Ми маємо за щастя сьогодні доторкнутися до цього кращого”. З професійного погляду проєкт очінув Дмитро Степовик, український мистецтвознавець, дослідник сакрального (християнського) образотворчого мистецтва: “Мистецтво Єгора Толкунова — це тяжіння до імпресіонізму, модерне бачення буття, що дарує споглядачеві враження. Український стиль засвідчують ікони. Про те, що це не візантійська манера іконо-

Простір для мислення

пису, говорить їхня світлоносіть. На світлинах можна побачити витончений етнічний елемент Поділля. Таким чином створюється триєдність минулого, що засвідчується фотографіями, сьогодення — картинами, вічності — іконами”. Серед експонованих творів глядач міг побачити дзеркало, де й зустрічається ця триєдність. Організатори проєкту свідомо його повісили, аби відвідувачі змогли поставити собі одвічні питання: хто ми є на цій землі? для чого існуємо? ким себе усвідомлюємо?

Куратор проєкту Марія Павелко сказала: “Ми зібрали такі різномірні жанри мистецтва з

метою створення сердечно родинного тепла. Воліли показати, що українці — мистецький народ. Адже в іконописі втілено невимовну поезику християнства, поряд — предки, які дивляться зі світлин, а через картини ми зазираємо в майбутнє. Це все означає єдине: Боже, храни Україну!”.

Висловила свої враження, доповнивши їх співом, і Ніна Матвієнко: “Це простір для мислення. Ми ніколи не могли доторкнутися до святості, адже ікони в українців завжди висіли високо. Тут Бог разом із нами, близько — на рівні очей. Картини ж показують наше бачення світу, а фото — те, як споглядали буття наші предки”.

В Ужгороді, Мукачеві, Рахові...

9 березня, за усталеною традицією, Закарпатське обласне об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка разом з іншими національно-демократичними організаціями та партіями провели народне віче біля пам'ятника Кобзарю в Ужгороді. Відкрив його голова об'єднання Володимир Піпаш, який підкреслив, що “у кожного народу є свої гennі, однак не впевнений, що інші мають постать, яка мала б настільки величезне значення для самого існування народу, якою є для українського постать Тараса Шевченка. Він справді Пророк, творець національної ідеї, зачинатель української національної демократії та українського націоналізму. Його надзвичайно любить український народ, ненавидять вороги. Стосується це і сучасної влади. Не в змозі “заборонити” Т. Шевченка, вона по-фарисейськи ставиться до нього. Показником є і т. зв. його “вшанування” закарпатською владою “мовчазним” покладанням квітів за два дні до народження Тараса. Та хоч як би прагнули табачники, ківалови, калесніченки та інші супостати знищити український народ, цього ніколи не буде. Бо, як писав по-злудійському вбитий їхніми ідейними натхненниками Василь Симоненко: “Народ мій є, народ мій завжди буде, ніхто не перекреслить мій народ”. А за свої злочини проти людей супостат так доведеться відповідати.

Адже, гадаю недалеко той час, коли: “І на оновленій землі Врага не буде супостата, А буде син і буде мати, І будуть люди на землі”.

Із чудовою концертною програмою виступили учні Ужгородської ЗОШ № 2 та хор ім. о. А. Волошина Ужгородського кафедрального собору, свої вірші про Т. Шевченка, про нашу мову, про велич українського духу прочитали поети Іван Текза, Василь Мулеса, Микола Гнатюк.

Священик УГКЦ о. Василь Данилаш освятив чудовий портрет Т. Шевченка, написаний для Закарпатського об'єднання “Просвіти” художником Василем Павліщуком. Він же відправив панахиду за Т. Шевченком.

Просвіт'яни вшанували Кобзаря також у Мукачеві, Рахові, В. Бичкові, інших містах і селах краю.

Весна сокровенна

Михайлина БОДНАР,
м. Івано-Франківськ

Шевченка зростила пісня і дума народу; і те, що навколо великого поета і досі точаться суперечки, засвідчує: Шевченко живий! Тим він і близький нашій сучасності, зріднений із нею. Про це свідчить величезна кількість його шанувальників у Івано-Франківському НД “Просвіта” під час урочистостей, присвячених великому Кобзарю. Присутні стоячи зустрічали спів народної чоловічої хорової капели “Сурма” ім. Богдана Волосянка під керівництвом сьогодні Володимира Савчука. А далі ціле розмаїття пісень на слова Т. Шевченка у виконанні бандуристів музичного училища ім. Д. Січинського (кер. М. Лахнюк і М. Стахмич) та жіночого вокального ансамблю, яким

керує Оксана Слободянюк. Со-ло на бандурі “Од села до села” виконала студентка музучилища Наталія Бакаляр.

Злагоджено заспівали пісні “Зацвіла в долині”, “Зоре моя вечірняя”, “Тарасові слова” ді-вчата з вокального ансамблю “Квіти ромену” ОНД “Просвіта” (кер. О. Турок).

Добре підготували до Шевченкового свята своїх вихованців викладачі музичної школи № 1 Зоряна Валіхновська та Галина Вівчаренко. Тому так тепло глядачі сприймали виступи Тетяни Бечиг, Христини Сороки, Юлії Гробельної, Романії Микитчук, Соломії Шуляр та Анни Качанської.

І хоч важко, але справджується найсокровенніша поетова надія на спасіння України. Живе під сонцем любові Шевченкова весна...

Уперше «повний Леонід Кисельов»

Видавництво “Ярослав Вал” презентувало у книгарні “Є” вірші, поетичні переклади, прозу, щоденники, листи Леоніда Кисельова, зібрані в сімсотсторінковий том “Над київськими зошитами”. Це, по суті, повне зібрання його творів.

Незабаром вийде в світ другий том — спогади, статті та інші матеріали про Леоніда Кисельова. Про нього сказали високі слова Василь Стус, Леонід Новиченко, Дмитро Затонський, Юрій Щербак, Іван Кошелівець, Ярослав Розумний, Анатолій Шевченко та багато інших відомих людей. Про це на презентації говорили Іван Драч, Юрій Щербак, Валерій Гужва, віддаючи належне братові поета Сергієві Кисельову, який встиг до свого відходу в засвіти упорядкувати обидва томи.

Обидві книги вишукано оформлені. У них — кількадесят рідкісних світлин, автографи поета і його друзів.

Такі святкові видання називають подарунковими, хоча вони стали своєрідним пам’ятником братам Леоніду і Сергію Кисельовим. Адже все в цих ошатних книгах витримано, мовлячи словами поета, “на рівні вічних партитур”.

Увазі нашого читача — вірші з книги й стаття Михайла Слабошпицького. Можливо, ця широка публікація розбудить до творчості юного київського поета.

Така золота, що нема зупину,
Така буйна — нема вороття.
В останніх коників, що завтра
загинуть,
Вчуса ставленню до життя.
Леонід Кисельов

Він устиг сказати нам багато і ще зовсім юним, безтурботним хлопцем, і вже дорослим, коли говорити довелось припаленими смертю устами, коли вже знав про те, кричущ, несправедливе і невідворотне, що його підстерігало, аби поставити трагічну крапку юному життю, вбити розвеснілу брость талант.

...Чомусь уявилося, як іде він, цей невисокий і повнявий двадцятидволітній хлопчина з печальними очима по якійсь вулиці ще старого київського Подолу. Він, безперечно, любив Поділ, як любив усе, за чим виразно вчувалося провалля часу, що давно зник, перейшов у камінь, пил, тріщини на перехняблених будинках, в яких уже давно не живуть люди, будинках, які завтра, позавтра зникнуть з лиця міста, перейдуть у пам’ять, стануть там невиразними, мов недодивлений сон, а згодом і взагалі вивітряться з неї, щоб тільки подеколи оживати в ній неясним, дивним спомином.

Він пожадливо вдивляється в плетиво вулиць, повз нього пропливають хвилі людських лиць, чути натомлений скрегіт трамваїв. Але думкою він усе ж далекий од цієї гамірни; вона жодною мірою не обходить його, бо в нього на душі важливіше, що вже відгородило його від інших тією стіною, яку вже ніхто й ніколи не годе переступити. Ні, це не той ліричний егоїзм, не удавана відстороненість од суєти мирської, що ними деколи люблять одверто пофрондувати люди копіяного таланту, прагнучи видатися і собі, й іншим значимішими, творчо зібранішими, ніж вони є насправді. Це — його звичний психологічний стан, природна поведінка відтоді, відколи знає, до якого фіналу рокований, це, зрештою, ті елементарні життєві мудрості і мужність, що приходять до кожної справжньої людини перед лицем небезпеки.

Тоді, перед тим, як йому востаннє довелось лягти в лікарню, він часто блукав по Києву, взирався в обличчя міста, мовби прагнув назавжди ввібрати його в себе очима. А до Подолу він мав особливо світлий сантимент.

У вірші “Рано ще, рано” (здається, його було написано вже в лікарні) Леонід Кисельов вихлюпнув усього себе, свою любов до життя, тугу за тим, чого вже йо-

«Вчуса ставленню до життя...»

му не судилося прожити, уявивши собі кожну мить, що її подаровано кожній людині в цьому світі, зігрів усе те повинню високого, гаряче одухотвореного почуття:

Рано ще, рано.
Ще і мати не вставали
І до мене не гукали:
Вставай, синку!
Ще і батько не вставали
І до мене не гукали:
Ходім, хлопче!
Рано ще, рано.

Гіркота, туга, біль, а водночас ота непрямо висловлена, не здекларована хвала життю, народжена усвідомленням особливої цінності людських взаємин, затишку родинного щастя, — все це тісно переплелось в тому сповненому справді вибухової почуттєвої енергії вірші.

Прощаючись із життям, з болем гамуючи в собі розпач від усвідомлення близького фіналу своєї драматичної долі, поет, ні на йоту не фальшуючи, не стаючи в ефектний недоречну позу, знову благословляє життя. І те благословення несе на собі присмак болю, бо “рано ще, рано”, бо не дано йому дійти до глибокого схилю літ, бо мусить прощатися з усім прожитим і непрожитим задовго до звичної для всіх межі згасання — на порі світанкової рані:

Ще і донька не вставала
І до мене не гукала:
Вставай, тату!
Ще й онук мій не вставав
І до мене не гукав:
Ходім, діду!
Рано ще, ой рано.

Отаким і лишився Леонід Кисельов у своїх останніх поезіях. Прийшов він до них через швидко поминуле учнівство, наслідуювання Блока, Єсеніна, Цветаєвої, швидко сформувавшись в поетичну індивідуальність, за якою кілька літ устиг пройти особливу творчу еволюцію. Почавши, як, сказати б, філологічне дитя міста, з урбаністичних пейзажів, з переспівів класичних образів і мотивів, він рано відчув у собі отой свій зміст, що й визначає обличчя поета. За романтичним поривом, хлоп’ячою бравадою, гострою іронічністю прозирає його особистий духовний досвід. Поряд із віршами, де панує світла безтурботність, а то й звичайне хлоп’яче зухвальство, віршами, народженими літературними ремінісценціями, з’являється гіркота дочасної мудрості, почасті схова на з ніяковий чи іронічний усміх. Зникають окуляри книж-

ної романтики, такі неодмінні для кожного книжника (і це в якихось п’ятнадцять-шістнадцять літ!).

Важко давалось Леонідові Кисельову вміння бути самим собою. До себе самого йому довелось продиратися крізь усі літературні впливи, крізь кілометри чужих поетичних рядків, що зберігалися в його пам’яті (у поетів, як правило, особливо добра пам’ять на прекрасні вірші). Не в стилістичних візерунках він шукав себе, а в тому, що критики називають новим змістом. Цей новий для себе зміст завжди шукає кожен серйозний поет. Перебираючи свою, зовсім небагату на зовнішні події біографію, він шукає і знаходить там особливо важливі для нього, для сформування його як громадянина моменти (“Я виховувався в чередях за сахаром и за маслом. Помню все дворы, где тогда простаивал час за часом. Не хватало мне — я молчал. Успехом ужасно горд был. Пятилетний, я получал, как мама, взрослую норму. Полдвора — трехчасовой путь. Я помнил, что я мужчина. И это выстаивание отнюдь меня не ожесточило. Очень долго умею ждать. ...Я воспитывался в чередях. И доволен своею школой”). Він — звідти, з того дитинства. Тоді складалася шкала розуміння людських цінностей.

Так, він рано прозрів до бачення справжнього драматизму життя. Поряд із віршами навіть ще напівдитячими, де панує світла безтурботність, а то й звичайне хлоп’яче зухвальство, у віршах, народжених літературними ремінісценціями, з’являється гіркота дочасної мудрості. Він не боїться патетики, коли починає говорити про особливо дорогі для себе речі (пригадаймо “Стихи о Тарасе Шевченко”, “Монолог Галилея”, “Я думаю о Джеймсе Мереди...”, “Дом Шевченко”, “Гарсиа Лорка”, “Цари”, “Не поможет ни сила, ни меткость...”). “Це справжня поезія думки, неспокоїної, часом роз’їдаючої рефлексії, це поезія, яка мало турбується про ефемію, про зовнішню бездоганність слова — вона сповідує свої особливі закони”, — пише в передмові до книжки Іван Драч. Справді, дивно, що цей юнак, вирісши на книгах, блискуче знаючи російську і світову поезію, не став таким собі літературним сибаритом чи суперраціоналістом, для якого понад усе — гра фонемами, вишуканість алітерацій і найрізнома-

нітніша, багата на зовнішні ефекти “піротехніка” слова: демонстрація філологічного і версифікаційного вишколу автора.

“Людське життя не варте одного рядка Бодлера”, — з гіркотою написав, зневірившись у всьому на світі, Акутагава Рюноске. Невідомо, знав чи не знав ці слова Леонід Кисельов, але його вірш “Тато оповідають” сприймається як гострий полемічний випад проти подібної філософії безвір’я, як слово на захист великого змісту многотрудного людського життя. У цьому вірші маємо цілий етичний кодекс ліричного героя Леоніда Кисельова. Попервах герой відчуває свою вищість над простими сільськими людьми, бо ж за плечима в нього такий інтелектуальний багаж, бо ж він сам заслужив своєму ерудитцю (“Ще й гордо зважиш свої надбання, перебираючи знову й знову рядки Пастернака чи пісню Лорки про кров і коня”), але згодом, побачивши “труди і дні” сільських дядьків, збагнувши тривогу їхніх душ, герой мимоволі робить переоцінку особистих духовних і моральних цінностей:

Але, проживши між цих людей,
збагнув, що це робилось з любові,
що дядькові байдужі корови,
а дядько любить своїх дітей.
Відробить тиждень, та ще й мішки
в неділю пре на базар до міста.
Бо “Смерть корнета” не
просить їсти,
а дітям треба хліб і книжки.

Отак переосмислив ліричний герой своє ставлення до побаченого в селі, збагатився розумінням суворості, ніде й нічим не афішованої людської любові. І те відкриття не тільки змінило, а й збагатило його духовно, зробило кращим (“Я вчився любові в дядька Миколи. Не знаю, яка мені ляже путь, та вже цієї любові ніколи мені не зректися. І не забути”).

Відкриття села Леонідом Кисельовим народило поезії по-симоненківськи публіцистично оголені, громадянськи пристрасні. Йому вдалось швидко оминати небезпеку поверхового пейзажизму й туристських зачудувань, бо він умів справді глибоко побачити суть речей, осмислити обставини, людські вчинки, зрештою, відчувати на дотик серця всі складні взаємозв’язки, часто незрозумілі і приховані для байдужого чи стороннього ока. Він не боїться назвати речі своїми іменами, не боїться власти в патетику, не боїться так прямодушно вислови-

ти рідкісну ніжність, що її несподівано відчув у собі до людей ним відкритого села. Як своєрідна поетична програма звучить його вірш “Смерть ланкової”, що змушує пригадати Симоненків “Похорон діда”. Тут інший підхід до теми, інша стилістика, але такий же невідтиснений порив зболеваних почуттів, така ж непогасна віра, що людське життя на землі не минає безслідно (“І щоб жінчине серце — вогненне гроно — Не розпалося марно в малі жаринки, Українська земля в своє чорне лоно Візьме біле лоно золотої жінки”).

А яким болісним драматизмом перейнятий вірш “Цигарочка”, де нема якихось особливих метафор, незвичних прийомів поетичної оповіді; вірш цей підкреслено аскетичний за формою, слова тут вживаються в тільки їх автологічному значенні, але весь твір сповнений напруженою почуття (“Закурю ото цигарочку Болгарського тютюну. А сини мої, шинкаро, Загинули у війну”). Дивовижна духовна пластика цього вірша. Автор ніде прямо не говорить про те, як важко й боляче його героєві, що втратив у війну синів, але ми відчуваємо, як у неспинному плині життя, серед матеріального достатку і святкових обнов сучасного села безводним болем вола його пам’ять про загиблих дітей (“І болгарські ті цигарочки Так і смалить все село... А синів моїх, шинкаро, Польським снігом занесло”).

Не випадкові в нього рядки про українську пісню:

Я позабуду все обиди,
И вдруг напомним песню мне
На милом и полузабытом,
На украинском языке...

Так він написав у сімнадцять літ, ще не знаючи, що згодом народна пісня прийде в його поезію, так відчутно вплинувши на неї. Ні, він не намагався стилізуватися під пісню, він був далекий од намірів удекоровувати вірші так званним фольклорним елементом. Пісня для нього — щось інше, більше. Пісня — душа поезії. Пісня — постійна величина справжності почуття. Недарма ж він і вимагає тієї справжності почуття і слова в ось такому вірші:

Заспівайте, сестро, заспівайте
Про своє кохання безталанне,
Бо в піснях кохання нещасливе —
Нащо і співать, як не журна?
В хаті тепло, а надворі змрно.
За вікном засніжене обійстя,
За обійстям всніжена долина,
А за нею — безпритульний світ.

Як ви скоро, сестро, одіснились
І пішли у сніг, у біле поле...
А в піснях кохання нещасливе,
Нащо і співать, як не журна.

Заспівайте, сестро, про кохання.
У поетів нижчого рівня талан-
ту звернення до народної пісні
часто призводить до сліпого ко-
піювання відомих образних і сти-
лістичних зразків, до створен-
ня свідомо архаїзованих анало-
гів того, що таких аналогів, влас-
не, вже й не потребує. Ми часто,
оцінюючи той чи той твір, стави-
мо питання руба: чи є в ньому
щось нове? Та ж чи тільки завдя-
ки отому новому, що подеколи ми
й самі аж надто туманно уявляє-
мо, творові буде подаровано до-
вге художнє життя? Чи ж тільки
нове має нести в собі поезія? Но-
ве, яке завтра раптом стане старим?
Чи ж не однокрилий цей її політ?
А може, набагато резонніше ви-
магати від поезії і нового, і водно-
раз вічного, сказати б, пошкеспі-
рівськи безсмертного? Такого віч-
ного змісту, який, скажімо, несе
через шеренги десятиліть народна
пісня.

Леонід Кисельов, беручи за від-
правну точку вічні мотиви з народ-
них пісень, переосмислював їх, а
часом і переакцентував, не пору-
шуючи особливих принципів худо-
жньої структури, не впадаючи в архаї-
зацію чи модернізацію. У такий спосіб
не порушувалася та властива для піс-
ні поліфонія звучання, характерність
самої ритмомелодики. Це найкраще
видно з поезій “Земля така гаряча...”,
“Дударик” і “Не дайте, щоб заснула
край коня...”, де пісенні епіграфи —
не орнаментальна оздоба, не взірєць,
за яким буде створена копія, а те, що
стане ідейно-образною домінантою
нового, цілком самостійного твору,
де автор намагається вловити новий
вираз вічного змісту правди складних
людських стосунків і емоцій.

Дивуєшся, якими творчо напруже-
ними були останні місяці його жит-
тя. Це ж саме тоді були написані
“Мария-Магдалина”, “Любовная игра
стрекоз...”, “Гарсиа Лорка”, “Суматоха
смены декораций...”, “Что-то стал я
выпадать...”, а також усі українськомовні
поезії, в яких він заговорив до нас
таким органічним голосом, начеб то
була його рідна мова. Ніякої штучності,
інерції “перехідного періоду”. Тільки
скупа, первозданна точність слова, за
яким стоїть розуміння його образної
сили і висока поетична культура:

Згадаєш їжака, що я приніс,
І як вночі він бігав по кімнаті.
А вже роки убогі і базаті,
Як сніг січневий, промайнуть навкіс.
Забудь ім'я, і голос, і слова,
Лише згадай, що серпень був,
як вершник.

Заносилось на дощ. Дивак і вірши-
ник
Прийшов вночі і руки цілував...
А інший хтось цей аркуш відшука,
І в нім, далекім, блисне, наче спалах,
Моя любов до жінки, що не спала
І хлібом годувала їжака.

Мав усі підстави написати Леонід
Новиченко: “В його віршах — усе
насправжки, все всерйоз: і притамовані
болі, і скуті радощі...” Справді, на
такому високому поетичному злеті пішов
од нас Леонід Кисельов.

Він тільки-но вчився ставленню до
життя.

Вчився як людина і як поет.
Читаючи сьогодні його вірші, відчуваєш
оте його ставлення до життя. Став-
лення, характерне для кожного справж-
нього поета.

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Я позабуду все обиди,
И вдруг напоят песню мне
На милом и полузабытом,
На украинском языке.

И в комнате, где, как батоны,
Чужие лица без конца,
Взорвутся черные бутоны —
Окаменевшие сердца.

Я постою у края бездны
И вдруг пойму, сломаясь в тоске,
Что все на свете — только песня
На украинском языке.

1963

Нервовий вечір
Грає на скронях октав.
Уламки речень —
Тусклі бляшанки на ковдрі трав.

1967

Дерева до мене:
опаде листя, голе віття,
ти згадаєш, якими ми були,
забудеш — згадаєш?
Так, але ти будеш великим,
товстий стовбур,
інші прийдуть.
Ти забудеш — згадаєш?

1967

Бліді долоні
Сплелися у човник дитячих мрій.

1967

Химерне щось примарилось мені:
Прокинувся — і сльози.

1967

Призвичаюсь до того дива —
Біля хати моєї бузок.

1967

Червона Лавра на тлі світання
І сиза шабля Дніпра.

1968

На початку вже знати про кінець,
Іще в колісці марити труною.
А ти б хотів жити вічно?

1968

Леонід Кисельов Треба землі, де завжди пульсує Шевченкове серце

Але жити — топтати ряс-
Тобто, вбивати інших...

Що робити з першим коханням?
Понести під ринву і
в діжці втопити?
А воно постукає на світанні,
І в сон босоніж, і попросить пити.

1968

Минулий рік стає таким далеким,
Що марно зазирати в далечинь.

1968

Горе дали горам,
І вони не витримали.
Тоді його передали
Людам.

1968

Кішка спить
і не хоче пустити у сон свій.

1968

Ще буде в лузі трава зелена,
І будуть інші її топтати.
Ave Maria, gracia plaina,
Радуйся, Божа Мати.

І вже до інших, а не до мене,
Легкі прилетять лелеки
Ave Maria, gracia plaina,
Dominus tecum.

1968

Немає мені річки над Дніпро,
Над його розумнішого не бачив...

1968

Смерть ланкової

Вмирає жінка. Голова її горда
Вже осипається зимним цвітом,
Ще й коса золота, як той
гострий орден,
Що понесуть за нею на цвинтар.

Вже Безносу чути,
як іде навшпиньках,
І нема їй слова, нема зупину.
І плаче жінка, бо вмирає жінка.
Що родила цукор в гірку
нашу днину.

А небо осіннє таке безкрає,
Що і птах не знайде, де притулиться.
І плаче жінка, бо земля вмирає,
Що родила жито в безхлібній віці.

І щоб жінчине серце —
вогненне гроно —
Не розпалося марно в малі
жаринки,

Українська земля в своє
чорне лоно
Візьме біле лоно золотої жінки.

1968

Цигарочка

Закурю ото цигарочку
Болгарського тютюну.
А сини мої, шинкарочко,
Загинули у війну.

То налляй мені ще чарочку
Угорського вина!
А сини мої, шинкарочко,
Загинули. Нема...

Зажурився, бренді смокче він,
Баклажанну їсть ікру.
А іще купити хочу я
Чеську кохту на стару.

Гроші є, на хліб зостанеться,
Ще ж і пенсія іде.
Хай походить вже, похвалиться,
Що не гірше, як в людей.

Бо як центром йтимеш ввечері,
Чепурні усі такі:
Гарні пальта із Німеччини,
Югославські хустки.

І болгарські ті цигарочки
Так і смалить все село...
А синів моїх, шинкарочко,
Польським снігом замело.

1968

Не бачила миленького
Чотири годочки.
Пісня

Заспівайте, сестро, заспівайте
Про своє кохання безталанне,
Бо в піснях кохання нещасливе —
Нащо і співать, як не журна?
В хаті тепло, а надворі зимно.
За вікном засніжене обійстя,
За обійстям всніжена долина,
А за нею — безпритульний світ.
Як ви, сестро, скоро одіснились
І пішли у сніг, у біле поле...
А в піснях кохання нещасливе,
Нащо і співать, як не журна.
Заспівайте, сестро, про кохання.

1968

А я тому журавлю
Кисм ноги переб'ю, переб'ю.
Пісня

Земля така гаряча,
Така руда земля.
Маленький хлопчик плаче:
Не бийте журавля!

Притне його до себе
І руками затуля:
Ой дядечку, не треба,
Не бийте журавля!

Відлине день без'язикий,
І чути в тиші нічній:
Люди, дерева, ріки
Тужно кричать: “Не бий!”

Не винести того болю,
Не виридати жалю.
Що станеться з тобою,
Мій світе, мій журавлю!

В останню мить побачиш
Намисто з багряних плям,
І буде така гаряча,
Чорна така земля.

Панцерники рокочуть,
Крають Чумацький Шлях,
І бідкається хлопчик:
Не бийте журавля!

1968

22 травня 1968 року

В камені, в дереві, на папері,
У бронзі, в мармурі, в небутті...
А вже на крицевій небесній сфері
Літавці карбують його путі.

На ритинах,
на порцеляні,
На прапорах,
на рушниках...
І не приспати його кохання,
Не вколисати на рушниках.

Треба Вкраїни. Надій і суму,
Селянських хат і курних шляхів.
Треба землі, де завжди пульсує
Шевченкове серце,
Шевченків гнів.

1968

Колихайтесь, тераси дерев...
П. Тичина

На терасах дерев тільки
вітер, вітер, вітер
У прозорих пазурах листя дере.
Чорнопір'ї круки,
як химернії квіти,
На терасах дерев,
На терезах дерев.

На терезах дерев всі чесноти
космічного віку.
Всі принади невгавного
руху вперед.
А поети — як вихор, поети —
як вітер, як вітер
На терасах дерев,
На терезах дерев.

1968

Дударик

Коли б тобі горенько та печаль,
То ти б вийшов на вулицю
та й кричав.
Пісня

Голосять баби на згрищах,
На труну сльозами ллють.
А вірші — так це не горе ще,
Радше втіха у жалю.

Діти хлібом снять, голоднії,
В матерів на віях сіль.
А хорали чи симфонії —
То мистецтво, а не біль.

І кохану, котру звабили,
Не знайти на полотні.
Бо кольори і муштабелі —
То малярство, а не гнів.

Та в шпиталі, і за ґратами,
І в землі під повстю трав
Знову й знову я благодатиму,
Як у пісні хтось благов:

Заграй мені, дударик, на дуду,
Нехай же я своє горе забуду!

1968

“Багато раритетів осіли в українських музеях, а деякі речі так і залишилися за кордоном: стародруки — у Петербурзі, історичні літописи — у Німеччині...”

Національне мистецтво — наша візитівка

Надія КИР'ЯН
Фото автора

У Національному музеї українського декоративного мистецтва відбулася виставка “Традиції українського козарства” заслуженого майстра народної творчості Олександри Прокопенко та “Дерев'яний козацький посуд” Миколи Мальковського.

Національний музей українського декоративного мистецтва завжди з радістю надає приміщення майстрам, які відроджують, розвивають і продовжують народні традиції, про що свідчить і ця презентація.

Олександра Прокопенко, лауреат премій ім. Данила Щербаківського та Петра Верни, заслужений майстер народної творчості України представила козарство, традиційний вид мистецтва, яке нині майже зникло. Колись воно було поширене в Україні, особливо на Слобожанщині й Наддніпрянщині. Славилася козарством Луганщина та Харківщина, де працювала величезна кількість майстрів, які продукували десятки тисяч коців. Зокрема в Харкові в середині XIX століття було вироблено 25 тисяч коців, навіть одна з вулиць дістала назву Коцарська.

Коц — тип килима, який відрізняється від звичайного довгим ворсом. Коцями застеляли лави й підлоги, вкривали ліжка, робили попони для коней, їх вішали на стіни тощо. Цю техніку призабули. Олександра Степанівна одна з небагатьох, хто її освоює, представляє це мистецтво на виставках України й за її межами, професійно втілює й розвиває кращі традиції козарства: його образотворчу й колористичну мову, орнаментику й композиційну будову.

Мисткиня народилася 1937 року на Харківщині. Закінчила Львівське училище ужиткового мистецтва та Московський тех-

Ігор Пошивайло вітає Миколу Мальковського та Олександру Прокопенку з відкриттям виставок

нологічний інститут за спеціальністю “художній текстиль”. Володіє всіма техніками ткацтва, килимарства й вишивки. Нині мешкає в селі Літки на Київщині.

Майстриню привітали земляки-педагоги, розповіли, що у шкільному етнографічному музеї багато зразків робіт Олександри Степанівни та школярів — її учнів. Вона довго вела у школі гурток килимарства, постійно допомагає школярам і педагогам практичними порадами, консультує. Багато дітей захоплені її творчістю, вона виховала в селі послідовників. Пам'яті Олександри відгукується на всі пропозиції музею, часто веде майстер-класи, тренінги, залучає до народного мистецтва юних.

Микола Мальковський за фахом інженер, але вже понад 20 років працює в галузі дереворізблення. Ремеслу навчався самостійно в Києві, Полтаві, вивчаючи спеціальну літературу та відвідуючи музеї. Займається різьбленням

традиційного для південно-східної частини України козацького посуду (козацькі, чумацькі, дитячі, жіночі ложки), декорує натуральне дерево (тополю, шовковицю та ін.), його приємну текстуру, натуральний колір. Використовує традиційні елементи орнаментів, солярні знаки.

— Якщо уважно придивитися до різьблення пана Миколи, — зазначив представник Національного музею народної архітектури та побуту в Пирогові, — там побачимо елементи орнаментів із затоплених сіл Подніпров'я, він представник цієї культури. У нашому музеї вже два роки існує програма вивчення етнографії, зокрема кераміки, різьблення, ткацтва 6 тисяч затоплених сіл. Ми організуємо експедиції, хочемо влітку зробити виставку “Етнографія затоплених сіл”, збираємо експонати. Творчість Миколи Мальковського допомагає глибше пізнати цю тему.

Музей забутого етносу

Самбірський історико-етнографічний музей “Бойківщина” — найстаріший музейний заклад такого типу в Україні. Аджужного року виповнюється 85 років із часу його заснування групою місцевих інтелігентів-українців.

Ігор ГАЛУЩАК,
Самбір—Львів

— Хто ж були ці люди, які з таким ентузіазмом і жертівністю взяли за організацію Товариства “Бойківщина” і музею у Самборі? — розповідає **Роксоляна Данчин**, відома краєзнавиця і незмінний його директор із часу відродження музею в 1991 році. — Це насамперед Іван Филипчак — педагог, письменник і музеєзнавець, Володимир Гуркевич — адвокат і громадський діяч, Володимир Кобільник — лікар, етнограф, археолог і публіцист, Антін Княжинський — педагог, музеєзнавець і письменник, Михайло Скорик — педагог, публіцист і науковець, і Володимир Кордуба — інженер, картограф, культурно-громадський діяч. А особливо хочу відзначити колишнього громадського діяча Самбірщини, що у 1920—30-х роках вимушено перебував на Закарпатті (тоді Чехословаччина), адвоката Данила Стахуру, котрий тоді віддав під експозицію музейних збірок увесь перший поверх власного будинку, що в Самборі. Упродовж усієї історії бойки ніколи не заперечували свого кровного зв'язку зі співвітчизниками на схід від Львова і Перемишля. До XX ст. вони ідентифікували себе як русини, а згодом — як українці.

Переломним етапом у справі досліджень і популяризації своєрідності буття бойків було створення вже згаданого суспільно-культурного товариства, а згодом і музею у Самборі. Починаючи від 1931 року, з ініціативи й за кошти української інтелігенції виходить часопис “Літопис Бойківщини”. У місцеві села вирушають наукові експедиції, які вивчають матеріальну й духовну культуру бойків. Поступово поповнювався експонатами й музей. Незабутнім був випадок, коли старий газда з-за Турки привіз

дерев'яну соху й раваши в дарунок музеєві. А незабаром священик і етнограф Юрій Кміт укладає й Словник бойківської говірки.

На жаль, у зв'язку з повоєнними репресіями на теренах Західної України, які зачепили й сподвижників “Бойківщини”, доля музею була вирішена 1954 року жорстким наказом Міністерства культури УРСР щодо його ліквідації. А багатюща колекція розпорошилася по різних музейних закладах. Багато раритетів осіли в українських музеях, а деякі речі так і залишилися за кордоном: стародруки — у Санкт-Петербурзі, історичні літописи — у Німеччині. Відродження музею збіглося з відновленням Незалежної Української держави. Він знову розпочав свою діяльність 1991 року як філія Львівського національного музею в колишньому будинку парафіяльної школи, збудованої мешканцями міста ще 1679 року на старожитніх фундаментах XVI ст. Організаційні трансформації завершилися 2001-го, коли музей “Бойківщина” перейшов у підпорядкування управління культури облдержадміністрації як самостійний музей із власним балансом.

Сьогодні тут функціонують три постійно діючі експозиції, серед яких найбільшу увагу привертає виставка “Господарсько-матеріальна культура бойків та бойківської ноші”, в якій представлені дерев'яні предмети бойківського хатнього побуту, жіночий і чоловічий бойківський одяг, зразки вишивок Турківщини, куточок бойківської хати (бамбетель, коліска, скриня, стіл, обрус вишиваний, рушники, свічник), предмети ткацтва (терлиці, осікачки, куделі, веретена, прялки, кросна, ткацькі верстати).

Нині музейне життя налагоджується. Сьогодні загальна кількість фондів збережень становить понад 22000 одиниць.

СЛОВО Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2013

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць 9 грн 37 коп. на півроку 53 грн 37 коп.
на 3 місяці 27 грн 51 коп. на рік 105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Прогвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Інтернет-редактор
Олександр ЛИТВИНЕНКО
279-39-55

Черговий редактор
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у березні — 22 600

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617

